

HVO
Utrecht

cursusgids najaar 2026

Hoger
onderwijs
voor 50+

Universiteit
Utrecht

HOGESCHOOL
UTRECHT

Utrecht | Amersfoort | Nijmegen | Rotterdam | Online

WELKOM BIJ HOVO UTRECHT

Een leven lang ontwikkelen begint vaak bij een eenvoudige nieuwsgierigheid: de wens om te blijven leren, te verdiepen en nieuwe perspectieven te verkennen. Met deze cursusgids nodigt HOVO Utrecht u uit om daar op uw eigen manier invulling aan te geven met cursussen op hbo- en universitair niveau.

Het cursusaanbod is breed en veelzijdig, en komt tot stand in samenwerking met docenten uit de wetenschap en β . Van een cursus over Alexander de Grote in Utrecht en moderne literaire parels in Nijmegen tot een kennismaking met kunstmatige intelligentie in Rotterdam. Elke cursus biedt een doordachte kennismaking met een onderwerp en ruimte voor verdieping. De cursusgroepen bestaan uit nieuwsgierige en gemotiveerde hoger opgeleide 50-plussers, die vaak een rijke studie- en werkervaring meebrengen. Daardoor ontstaan op een laagdrempelige manier contact en waardevolle uitwisseling van inzichten tussen cursisten.

Of u nu een eerste stap zet in een nieuw vakgebied of voortbouwt op bestaande kennis, wij hopen dat deze gids u inspireert om een onderwerp te kiezen dat uw aandacht trekt en u verder brengt.

Tot ziens in onze collegebanken!

Bekijk onze website

Het volledige onderwijsprogramma voor het najaar vindt u ook op onze website. U leest hier meer over docenten, literatuur, voorkennis en het cursusprogramma. Daarnaast vindt u er informatie over studiereizen en interviews met cursisten en docenten, evenals de algemene voorwaarden.

Kijk voor meer informatie over HOVO Utrecht op onze website **www.hovoutrecht.nl**

Over ons

HOVO Utrecht biedt al dertig jaar onderwijs op hbo- en universitair niveau voor wie zich een leven lang wil blijven ontwikkelen. Of u nu een nieuw vakgebied wilt verkennen, bestaande kennis wilt opfrissen of recente ontwikkelingen wilt volgen: de cursussen sluiten aan bij uiteenlopende belangstellingen. De onderwerpen variëren van filosofie en kunstgeschiedenis tot actuele thema's zoals klimaatonderzoek. Het onderwijs wordt afgestemd op de kennis en ervaring van de cursisten, met aandacht voor zowel wetenschappelijke als maatschappelijke context.

Samenwerken

HOVO Utrecht is een zelfstandige stichting zonder winstoogmerk en werkt samen met de partnerinstellingen Universiteit Utrecht en Hogeschool Utrecht. Voor de onderwijslocaties in Nijmegen en Rotterdam wordt samengewerkt met de Radboud Universiteit en Hogeschool Rotterdam.

Rechten

HOVO Utrecht stelt deze cursusgids met zorg samen. Toch kunnen zich na publicatie wijzigingen in het cursusaanbod voordoen. Aan de inhoud van deze gids kunnen dan ook geen rechten worden ontleend.

COLOFON

Deze cursusgids is een uitgave van HOVO Utrecht. De gids verschijnt in het voor- en najaar en wordt toegezonden aan geïnteresseerden die zich hebben aangemeld via de website van HOVO Utrecht.

Redactie: Sara Pot

Fotografie & beeldmateriaal

Wikimedia Commons: Pag. 8 (r): RP-P-OB-67.572; pag. 9 (l): Koninklijke Bibliotheek; pag. 10 (l): The Art Institute of Chicago; pag. 11 (r): Baltimore Museum of Art + Metropolitan Museum of Art; pag. 12 (l): Art Institute of Chicago; pag. 13: Kaluga Museum of Fine Arts, Q24703419; pag. 15 (r): Nils Forsberg (1842-1934) After Pierre-Louis Dumesnil the Younger (1698-1781); pag. 18 (l): Imperial War Museums; pag. 18 (r): Galleria degli Uffizi; pag. 23 (l): Tret'jakov Galerie, Moskou; pag. 24 (l): L0028467; pag. 26 (l): Ariely; pag. 26 (r): Catherine Martha Wood, wikidata: Q21461956 | *Unsplash:* Pag. 25: Micheile Henderson | *Magnific:* pag. 29 (l): user6702303 | *Envato Elements:* Pag. 5: KostiantynVoitenko; pag. 7: High-Fliers; pag. 16: SeanPavone | *iStock:* Pag. 21: GM; pag. 33: olaser; pag. 34: Ivan-balvan | *Pixabay:* pag. 30 (l): Gerd Altmann | *Overig:* Pag. 1: Bas van Hattum i.o.v. HOVO Utrecht; pag. 4: Joop Ross; pag. 9 (r): Albert Speelman; pag. 6 (l): Karel Onwijn; pag. 12 (r): Karel Onwijn; pag. 13 (r): Paul Kurstjens; pag. 14 (r): A.C. Frenks/R.M. Blewanus; pag. 16 (r): Remko van Broekhoven; pag. 22 (l): Antonio Quattrone, Florence; pag. 27 (r): Josée Claassen; pag. 28 (l): Karel Onwijn; pag. 31 (l): Marcel van Schoor; pag. 31 (3): Remko van Broekhoven; pag. 32 (r): Wikiart.org, Public domain; pag. 35: Bas van Hattum i.o.v. HOVO Utrecht

Concept en vormgeving: Ineke Huibregtse (Studio iH, Amsterdam).

Drukwerk: De Toekomst, Hilversum. Gedrukt op papier met een FSC-keurmerk

Fotoverantwoording: HOVO Utrecht heeft geprobeerd voor alle foto's en afbeeldingen de wettelijke voorschriften inzake copyright toe te passen. Voor zover vereist, wordt de fotograaf of andere rechthebbende van het in deze gids opgenomen beeldmateriaal vermeld. Wie meent nog rechten te kunnen laten gelden wordt verzocht zich te richten tot de organisatie.

© HOVO Utrecht 2026. Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HOVO Utrecht.

CURSUSOVERZICHT

CURSUSSEN LIVE ONLINE

Op muzikale rondreis door Eurazië	0K6 301	6
Herfst en klimaat in de klassieke muziek	0K6 302	6

CURSUSSEN IN UTRECHT

Alexander de Grote	1G6 303	8
Een Nederlandse revolutie: de wereld van de patriotten	1G6 304	8
Middeleeuwse teksten ontcijferd	1G6 305	9
Kastelen, buitenplaatsen en hun bewoners	1G6 306	9
Permanente revolutie	1K6 307	10
Moord op de campus	1K6 308	10
Tijdreis door muziek en geschiedenis	1K6 309	11
Tussen Oost en West in de kunst	1K6 310	11
Parijs, stad van kunstenaars en schrijvers	1K6 311	12
Grensland tussen Rusland en Europa	1M6 312	12
Hoe modern is het Rusland van Poetin?	1M6 313	13
Hoogtepunten in de stede(n)bouw	1M6 314	13
Ouder worden in beweging	1M6 315	14
Extreem weer in een veranderend klimaat	1N6 317	14
Spin en de quantumwereld	1N6 318	15
De filosofie van de Verlichting	1W6 319	15
Humanisme en religie in het denken van de renaissance en de vroeg-moderne tijd	1W6 320	16
Filosoferen over politiek	1W6 321	16

CURSUSSEN IN AMERSFOORT

Drie veldslagen: Waterloo, de Somme en de Grebbeberg	2G6 322	18
Bellezza Eterna: kunst in de renaissance	2K6 323	18
Kunst in ogenschouw: kritisch kijken naar kunst	2K6 324	19
Vreemde snoeshanen in de literatuur	2K6 325	19
Hoe blijven we in leven? Het afweersysteem	2N6 326	20
Natuur en bewustzijn – pleidooi voor naturalistisch dualisme	2W6 327	20

CURSUSSEN IN NIJMEGEN

Crisis in de kunst?!	3K6 328	22
Moderne literaire parels: Hoogtepunten uit de Engelstalige literatuur	3K6 329	22
De wereld van de ikonen	3K6 330	23
Europa en de autocratische uitdaging	3M6 332	23
Fenomenologie: de wereld zoals wij die ervaren	3W6 333	24
De mens als vraag naar de mens – een kennismaking	3W6 334	24

CURSUSSEN IN ROTTERDAM

Het ontstaan van jodendom, christendom en islam	4G6 335	26
Familiegeschiedenis en archiefonderzoek	4G6 336	26
Spektakel, revolutie en rede: deel 2	4K6 337	27
Abstracte kunst anders bekeken	4K6 338	27
Op literaire rondreis door Eurazië	4M6 339	28
China en de VS: strijd om wereldmacht	4M6 340	28
Alledaagse economie	4M6 341	29
Amerikaanse midterms: rumoer of verandering?	4M6 342	29
Kunstmatige Intelligentie (AI)	4N6 343	30
Luchtverkeer in goede banen	4N6 344	30
Het verhaal van de aarde	4N6 345	31
Filosoferen over vrijheid	4W6 346	31
Filosofie van het parareligieuze leven	4W6 347	32
Vriendschap en vijandschap in de politiek	4W6 348	32

- Geschiedenis
- Kunst en cultuur
- Mens en maatschappij
- Natuurwetenschappen
- Wijsbegeerte

VRIENDEN VAN HOVO UTRECHT

De Stichting Vrienden van HOVO Utrecht ondersteunt het werk van HOVO Utrecht en behartigt de belangen van cursisten. Dat gebeurt onder meer via vertegenwoordiging in het bestuur en deelname aan de programmacommissie. Daarnaast organiseert de stichting door het jaar heen activiteiten die ontmoeting en verdieping combineren.

Activiteiten door het jaar heen

Aan het begin van het jaar kunt u deelnemen aan de Vriendenmiddag. Deze bijeenkomst is voor donateurs en vrijwilligers en omvat een lezing over een wetenschappelijk, cultureel of historisch onderwerp. Na afloop is er gelegenheid om na te praten onder het genot van een drankje. In het voorjaar is er een (dag)excursie voor Vrienden en introducé(e)s, doorgaans per touringcar naar een tentoonstelling of activiteit rond een actueel thema. Het jaar wordt afgesloten met een wisselende activiteit.

Vriend worden?

Voor   15,- per jaar (of meer) kunt u Vriend worden. Als Vriend van HOVO Utrecht kunt u deelnemen aan activiteiten en draagt u bij aan de continuïteit van het programma. Aanmelden of verlengen kan via onze website, maar u kunt de bijdrage ook overmaken naar rekening NL77 RABO 0136 1112 03 ten name van Vrienden HOVO Utrecht, met vermelding van doel, jaar en naam.

**Kijk voor meer informatie op
vriendenhovoutrecht.nl**

A laptop is open on a wooden desk. The screen shows a website with a red banner at the top left containing the text 'Welkom bij HOVO Utrecht'. The rest of the screen shows a photograph of an empty classroom with rows of wooden desks and chairs. In the top right corner of the screen, the 'HOVO Utrecht' logo is visible. To the right of the laptop, there is a red rectangular box with the text 'cursussen online' in white. In the background, a blurred office or study environment is visible, including a framed picture on the wall and a desk lamp.

Welkom
bij HOVO Utrecht

HOVO
Utrecht

cursussen
online

De Armeense componist, cellist en dirigent Aram Chatsjatoerjan

Op muzikale rondreis door Eurazië

Wanneer we spreken over muziek uit de voormalige Sovjet-Unie, of de bredere Euraziatische regio, gaat de aandacht vaak uit naar Russische componisten als Tsjaikovski en Rachmaninov. Toch herbergt deze uitgestrekte regio een veel bredere en rijkere muziekcultuur, waarin uiteenlopende tradities en invloeden samenkomen.

De Baltische landen, Oekraïne en de Kaukasus kennen bijvoorbeeld een grote diversiteit aan eeuwenoude volksmuziek. Deze wordt uitgevoerd met unieke en karakteristieke instrumenten, zoals de komoes (mondharp) in Siberië, de zurna (soort hobo) in Tadzjikistan, de doedoek (dubbelrietblaasinstrument) in Armenië en de bandoera (luit) in Oekraïne. Deze muzikale praktijken zijn vaak nauw verbonden met lokale rituelen, verhalen en gemeenschappen.

We maken een muzikale rondreis langs uiteenlopende stijlen en tradities. Zo horen en zien we onder meer Byzantijnse koormuziek, Noord-Siberische volksmuziek, ethno-folk uit Kirgizië, Shashmaqam uit Oezbekistan, polyfone muziek uit Georgië en klezmer uit Belarus en Oekraïne. Daarnaast is er aandacht voor klassieke muziek uit de regio, variërend van negentiende-eeuwse composities en experimentele Sovjetmuziek tot postmoderne werken uit vooral West-Eurazië. Alles wordt geplaatst in een cultuurhistorische context, waarbij zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van authentieke (beeld)opnamen.

 Drs. Karel Onwijn
 5, 12, 19 en 26 november;
 3, 10 en 17 december 2026 (7)

 Donderdag, 14:00 – 15:45 uur
 € 230
 Hoorcollege (OK6 301)

Het weer, de seizoenen en (veranderingen in) de natuur, ze spelen een 'hoorbare' rol in talloze klassieke composities.

Herfst en klimaat in de klassieke muziek

Weer en klimaat vormen al eeuwenlang een rijke inspiratiebron in de klassieke muziek. Componisten verklanken seizoenen, landschappen en natuurverschijnselen op uiteenlopende manieren: van verstilde herfstbeelden tot dreigende stormen. Bekende voorbeelden van Antonio Vivaldi en Ludwig van Beethoven komen voorbij, maar er is ook aandacht voor minder bekende componisten die met kleurrijke orkestraties en muzikale motieven natuur en atmosfeer oproepen.

In de eerste colleges staat de muzikale verbeelding van de herfst centraal. We volgen hoe componisten vanaf de zestiende eeuw tot het einde van de negentiende eeuw herfstige sferen en natuurbeelden in muziek tot uitdrukking brachten. Vervolgens verschuift de aandacht naar twintigste- en eenentwintigste-eeuwse composities, waarin nieuwe klankwerelden worden ingezet om seizoenen en weersomstandigheden op te roepen.

De laatste jaren geven musici en componisten die begaan zijn met weer- en klimaatverandering, in hun muziek uitdrukking aan zorgen over smeltend ijs, overstromingen, droogte en ontbossing. In de laatste colleges wordt daarom werk besproken van onder anderen Yann Tiersen, Rachel Portman, Ludovico Einaudi en John Luther Adams, die klimaatverandering op uiteenlopende manieren in hun muziek verwerken.

 Joop van Velzen MSc, MA
 6, 13 en 27 oktober; 3, 10, 17 en 24 november 2026 (7)
 Dinsdag, 14:00 – 16:00 uur

 € 230
 Hoorcollege (OK6 302)

cursussen in
Utrecht

Alexander de Grote (Ny Carlsberg Glyptotek, Kopenhagen)

Alexander de Grote

Onder leiding van koning Alexander onderwierp het Macedonische leger tussen 334 en 323 v.Chr. een uitgestrekt rijk, van de Egeïsche Zee tot aan de Pamir en de Punjab. In deze cursus verkennen we hoe dit succes mogelijk was en wat het zegt over macht, ambitie en leiderschap.

De opmars van Alexander wordt vaak verklaard vanuit een combinatie van factoren: een tijdelijke verzwakking van het Perzische Rijk, de verfijnde Macedonische krijgstechniek en een meedogenloze omgang met mensenlevens. Deze elementen maken Alexander tot een intrigerend voorbeeld van tiranniek leiderschap. Minstens zo interessant is de ontmoeting tussen verschillende culturen. Aan de ene kant het Macedonische koninkrijk, geworteld in de Griekse wereld. Aan de andere kant bevolkingen zoals de Perzen, Egyptenaren en Babyloniërs. Alexander moest voor al deze groepen koning zijn, terwijl hun verwachtingen vaak uiteenliepen.

Ook het hof van Alexander komt aan bod: officieren, wetenschappers, bedienden en adviseurs, met hun onderlinge rivaliteiten. Er is bijzondere aandacht voor zijn maîtresse Barsine en zijn echtgenote Roxane: vrouwen die in de bronnen nauwelijks worden vermeld maar een belangrijke rol hebben gespeeld. Zo nodigt Alexander ook uit tot reflectie op de aard en beperkingen van onze bronnen.

 Drs. Jona Lendering
 6, 13 en 27 oktober; 3, 10, 17 en 24 november; 1 december 2026 (8)

 Dinsdag, 13:15 – 15:00 uur
 € 310
 Hoorcollege (1G6 303)

Gedenkplaat voor de stichting van de Bataafse Republiek op 19 januari 1795. Jan Lucas van der Beek en A. Brouwer. Rijksmuseum Amsterdam.

Een Nederlandse revolutie: de wereld van de patriotten

Wat begon met een mislukte revolutie in 1787, leidde in 1795 – met Franse hulp – tot een omwenteling die het politieke en maatschappelijke landschap blijvend hervormde. De gevolgen werken door tot in het heden, onder meer in de fundamenteën van het Nederlands staatsbestel. Deze cursus belicht een periode van ingrijpende verandering, waarin de patriotten en de Bataafse Omwenteling centraal staan.

De revolutiejaren brachten niet alleen politieke veranderingen. Voor tijdgenoten veranderde het aanzien van de wereld op tal van terreinen. Verhoudingen die vanzelfsprekend leken, kwamen op losse schroeven te staan. Dit proces beperkte zich niet tot Nederland, maar maakte deel uit van bredere ontwikkelingen in Europa en de Verenigde Staten.

In deze cursus staan we stil bij wie die patriotten waren en uit welke maatschappelijke omgeving ze kwamen. Ook volgen we de gebeurtenissen tussen 1795 en 1815: een periode waarin zowel in Nederland als in Europa en de VS oorlogen, politieke hervormingen en maatschappelijke verschuivingen elkaar in hoog tempo opvolgden. Tot slot worden parallellen getrokken met onze eigen tijd. In hoeverre lijken de veranderingen van toen op de transformaties van vandaag? En hoe zouden generaties uit verschillende tijden naar elkaars wereld kijken?

 Dr. Anne Doedens
 8, 15 en 29 oktober; 5 november 2026 (4)

 Donderdag, 11:00 – 12:45 uur

 € 170
 Hoorcollege (1G6 304)

Middeleeuwse teksten ontcijferd

Tot halverwege de vijftiende eeuw werden religieuze werken, historische kronieken en literaire teksten met de hand geschreven door beroepsschrijvers of kopiïsten. In deze cursus staat het ontcijferen van middeleeuwse handschriften centraal: teksten worden gelezen én omgezet in hedendaagse letters.

Aanvankelijk schreef men op perkament; vanaf de dertiende eeuw kwam ook papier in gebruik. De inhoud van een handschrift was afhankelijk van de wensen van de opdrachtgever, die bepaalde in welke taal – Latijn of volkstaal – en welk type tekst werd gekopieerd. De variatie was groot: er waren religieuze werken zoals Bijbels, gebeden, preken en mystieke teksten, maar ook historische kronieken, wetenschappelijke verhandelingen en literaire teksten zoals ridderromans en fabels. Kopiïsten beheersten enkele duidelijke lettertypes zodat de (kleine) groep die de leeskunst machtig was, de teksten kon lezen.

Wie vandaag een middeleeuws handschrift opent, ziet vaak een ogenschijnlijk onleesbaar geheel van tekens. Toch is het met geduld mogelijk om letters te herkennen en woorden te ontcijferen. In deze cursus oefenen we met het lezen van Middelnederlandse handschriften. Hoe zien de letters eruit? Waarom worden sommige letters verbonden? En welke afkortingen komen voor?

Dr. Ludo Jongen
29 oktober; 5, 12, 19 en
26 november; 3, 10 en 17
december 2026 (8)

Donderdag, 11:00 – 12:45 uur
€ 310
Hoorcollege (1G6 305)

Kasteel Hydepark

Kastelen, buitenplaatsen en hun bewoners

In Nederland staan nog ongeveer duizend kastelen en buitenplaatsen. Van de eerste verdedigbare huizen tot statige buitenverblijven en hedendaagse herbestemmingen: deze gebouwen – met een geschiedenis van bijna tien eeuwen – weerspiegelen telkens de veranderende rol van macht, bezit en representatie. Wat al deze functies verbindt, is hun uitstraling van status.

Kastelen ontwikkelden zich van een verdedigbaar huis, naar bestuurlijke centra tot residenties van machtige families en uiteindelijk tot luxe buitenverblijven en romantisch decors met prachtige tuinen. Buitenplaatsen bestonden uit een combinatie van luxe zomerhuizen in uitgestrekte parken met exotische beplanting. Vanaf de zestiende eeuw werden deze buitens door nieuwe rijken en oude adel op zichtbare plekken aangelegd langs rivieren en wegen. Zowel kastelen als buitenplaatsen waren meer dan functionele gebouwen: ze dienden om status te tonen. De keuze voor locatie, architectuur en aanleg hing nauw samen met het verlangen om gezien te worden.

Dit roept vragen op over de mensen achter deze gebouwen. Wat is adel en hoe ontwikkelde deze zich in Nederland? In deze cursus is er aandacht voor de relatie tussen adel, patriciaat en koningshuis, en voor de rol die kastelen en buitenplaatsen speelden binnen deze elitesamenleving.

Dr. Fred Vogelzang
26 oktober; 2, 9, 16, 23 en 30
november 2026 (6)
Maandag, 13:15 – 15:00 uur

€ 240
Hoorcollege (1G6 306)

Georges Seurat, *Un dimanche après-midi à l'île de la Grande Jatte* (détail), 1884.

Permanente revolutie

In de revolutionaire negentiende eeuw ondergaan de kunsten een ingrijpende transformatie. Het artistieke dictaat van door de staat erkende kunstacademies verliest geleidelijk terrein en kunstenaars volgen steeds nadrukkelijker hun persoonlijke intenties. Industrialisatie en sociale omwentelingen beïnvloeden het ontstaan van nieuwe kunststromingen die elkaar in steeds sneller tempo opvolgen.

Rond 1800 werken David en Canova nog in een streng neoclassicisme, waarbij zij bewust teruggrijpen op de oudheid. Al snel klinkt hier tegen verzet. Romantische kunstenaars als Goya en Delacroix stellen verbeelding en gevoel centraal en keren zich af van de rationele idealen van de Verlichting. De realisten Courbet en Millet vinden waarheid in de kunst belangrijker dan academische schoonheid en schilderen zwoegende boeren in kapotte kleren. Rossetti en zijn Pre-Raphaelieten keren terug naar de laatmiddeleeuwse situatie, terwijl Manet zegt dat hij schildert wat hij ziet en daarmee het impressionisme inleidt.

Als Paul Cézanne op het einde van de negentiende eeuw de eeuwenoude principes van de academische schilderkunst radicaal ontmantelt en de zichtbare wereld op het schilderdoek terugbrengt tot geometrische vormen, is de geest uit de fles. De cursus geeft een overzicht van de negentiende-eeuwse (beeldende) kunst.

 Dr. Kathleen Nieuwenhuisen

 6, 13 en 27 oktober; 3, 10, 17 en 24 november; 1, 8 en 15 december 2026 (10)

 Dinsdag, 11:00 – 12:45 uur

 € 375

 Hoorcollege (1K6 307)

 Leergang: Kunst- en cultuurgeschiedenis – Het verhaal van de kunst

Detail boekomslag *Gaudy Night* van Dorothy L. Sayers (1935)

Moord op de campus

De Engelstalige universiteitsroman staat bekend als een genre vol intriges, rivaliteit en botsende idealen. Achter de besloten wereld van colleges en onderzoek gaat een spanningsveld schuil waarin macht, ambitie, intellect en liefde voor kennis voortdurend met elkaar in conflict zijn. Maak kennis met romans die deze dynamiek niet alleen blootleggen, maar ook op verrassende wijze vernieuwen.

Aan de basis van de universiteitsroman liggen eeuwenoude tegenstellingen. Denk aan de hoogleraar ten opzichte van de student, Engelse en Amerikaanse universiteiten, tussen wetenschappers en 'gewone' mensen, tussen idealen en competitie, tussen de universiteit en de maatschappij die haar bekostigt. Deze spanningen zijn een vruchtbare voedingsbodem voor literaire verbeelding.

In deze cursus komen vijf auteurs aan bod die vaak zelf verbonden zijn aan de academische wereld. Hun romans spelen een interessant spel met deze tegenstellingen en hebben de vorm en inhoud van universiteitsromans ingrijpend vernieuwd. We lezen achtereenvolgens *Gaudy Night* van Dorothy L. Sayers, *Changing Places* van David Lodge, *Death in a Tenured Position* van Amanda Cross, *Possession* van A.S. Byatt en *On Beauty* van Zadie Smith. Samen bieden deze werken een rijk en veelzijdig beeld van het academische leven in literatuur.

 Dr. Christien Franken

 6, 13 en 27 oktober; 3 en 10 november 2026 (5)

 Dinsdag, 11:00 – 12:45 uur

 € 205

 Hoorcollege (1K6 308)

Tijdreis door muziek en geschiedenis

In de afgelopen zeshonderd jaar veranderde de samenleving in West-Europa van een autocratisch bestel, via een standenmaatschappij, naar een meer democratisch model. Deze ingrijpende ontwikkelingen lieten sporen na in de muziek. In deze cursus bewegen we langs verschillende historische gebeurtenissen, componisten, locaties en muzikale ontwikkelingen en ontdekken we hoe deze elkaar beïnvloeden.

De cursus gaat van start in de zestiende eeuw waar de reformatie zorgde voor een grote omwenteling in de muziek. De nadruk kwam steeds meer op volkszang en -taal te liggen. Luther verving de toen gebruikelijke gezangen door meer begrijpelijke, eenstemmige liederen. Dit in tegenstelling tot de verlichting waarin we zien hoe de mens meer los kwam van het geloof en het toenemende vertrouwen in het menselijk verstand doorwerkt in de muziek.

Vervolgens staan een vijftal componisten centraal die van grote betekenis zijn geweest voor de ontwikkeling van de muziek: Bach, Handel, Haydn, Mozart en Beethoven. We staan stil bij hun bijdragen aan vormen als cantate, oratorium, sonate, soloconcert en opera. Ook snelle maatschappelijke omwentelingen, zoals revoluties, beïnvloedden componisten en hun werk. Tot slot is er aandacht voor twee componisten die een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de kerstmuziek.

 Rob Raaijman
 12 en 26 oktober; 2, 9, 16, 23 en 30 november; 7 december 2026 (8)

 Maandag, 11:00 – 12:45 uur
 € 310
 Hoorcollege (1K6 309)

La Montagne Sainte-Victoire, Paul Cézanne;
 Hodegaya op de Tokoro-weg, Katsushika Hokusai

Tussen Oost en West in de kunst

Eeuwenlang bestond er nauwelijks contact tussen Europese en Oosterse schilders. Beide tradities ontwikkelden zich vanuit eigen culturele uitgangspunten, wat leidde tot uiteenlopende benaderingen van natuur, symboliek, ruimte en schoonheid. Juist daarom is het des te verrassender wanneer er onverwachte verwantschappen zichtbaar worden.

We onderzoeken thematisch de ziens-, denk- en werkwijzen van schilders die geografisch en cultureel ver van elkaar verwijderd waren. Daarbij kijken we zowel naar oudere schilderkunst als naar werk uit latere perioden. De vergelijking maakt zichtbaar waar verschillen en overeenkomsten liggen in hun opvattingen over natuur, symboliek en ruimte. Vanaf de negentiende eeuw ontstaat er steeds meer uitwisseling van ideeën. Schilders raken bekend met elkaars tradities en ontdekken nieuwe mogelijkheden op het gebied van perspectief, betekenis en verbeelding. Deze wederzijdse beïnvloeding leidt tot verrassende ontwikkelingen. Het is een verkenningstocht die ook nu nog aan actualiteit niets heeft verloren.

De cursus biedt een verkenning van manieren van kijken naar kunst. Door de confrontatie van verschillende tradities ontstaat ruimte om ook het eigen perspectief te bevragen. Zo opent zich niet alleen een nieuwe blik op de kunst, maar mogelijk ook op de wereld en onszelf.

 Drs. Ernest Kurpershoek
 25 september; 2, 9, 16 en 30 oktober; 6 november 2026 (6)

 Vrijdag, 11:00 – 12:45 uur
 € 240
 Hoorcollege (1K6 310)

Rue de Paris, temps de pluie, Gustave Caillebotte

Parijs, stad van kunstenaars en schrijvers

Geen stad was in de negentiende eeuw zo toonaangevend in de vernieuwing van kunst en literatuur als Parijs. De stad is daarbij niet slechts decor, maar zelf een actieve kracht. Door revoluties, oorlogen, industrialisatie en grootschalige stadsvernieuwing verandert Parijs ingrijpend. In deze dynamiek groeit het uit tot een laboratorium van moderne kunst en literatuur.

De straten van Parijs worden slagvelden, cafés broedplaatsen van ideeën en salons centra van smaak en reputatie. In deze turbulente omgeving ontstaan nieuwe vormen van leven en samenleven. De stad versnelt en sociale verhoudingen verschuiven zichtbaar. Generaties kunstenaars en schrijvers – geboren in de stad of erdoor aangetrokken – volgen deze veranderingen van dichtbij. Tegelijkertijd zoeken zij naar nieuwe stijlen en vormen om hun ervaringen te verbeelden. Met hun werk veranderen zij niet alleen de kunst, maar ook het beeld van de grote stad.

Parijs groeit uit tot een mythische plek van vrijheid en vervreemding, schoonheid en conflict, vernieuwing en verlies. In deze zesdelige reeks verkennen we de wisselwerking tussen stad en kunst: hoe de stedelijke dynamiek inspireert en vernieuwt en hoe kunstenaars op hun beurt het verhaal en de identiteit van de stad vormgeven.

 Drs. Marcel Bayer
 23 en 30 september; 7, 14 en 28 oktober; 4 november 2026 (6)

 Woensdag, 13:15 – 15:00 uur
 € 240
 Hoorcollege (1K6 311)

Het Maidan-plein in Kyiv net voor de Russische inval 2022

Grensland tussen Rusland en Europa

Oekraïne kent een complexe en bewogen geschiedenis waarin politieke en culturele invloeden uit verschillende richtingen samenkomen. Sinds de recente Russische inval staat het voortbestaan van het land als onafhankelijke staat opnieuw onder druk. In deze cursus wordt meer verteld over hoe deze situatie is ontstaan en wat de politieke en culturele geschiedenis is van het grootste land van Europa.

Al sinds de onafhankelijkheid van het land heeft Rusland het bestaansrecht van Oekraïne in twijfel getrokken. Vanaf 2014, en zeker sinds 2022, probeert Rusland het land met geweld aan zich te onderwerpen. Toch kent Oekraïne een eigen taal, cultuur en geschiedenis. Hoewel het lange tijd binnen de Russische invloedssfeer viel, hebben ook Europese machten, zoals Litouwen, Polen en de Habsburgers, hun stempel op het gebied gedrukt.

We maken kennis met de politieke en culturele geschiedenis van Oekraïne, waarvan de naam letterlijk ‘land aan de grens’ betekent. In zeven colleges vertelt Karel Onwijn onder meer over de Russische en Europese invloeden, over de grote Joodse minderheid die er tot de Tweede Wereldoorlog woonde en over de eigen onafhankelijke Kozakkenstaat. Natuurlijk komen ook de huidige geopolitieke ontwikkelingen aan bod en is er oog voor de cultuurgeschiedenis van het land.

 Drs. Karel Onwijn
 3, 10, 17 en 24 november; 1, 8 en 15 december 2026 (7)

 Dinsdag, 11:00 – 12:45 uur
 € 275
 Hoorcollege (1M6 312)

Hoe modern is het Rusland van Poetin?

Rusland volgt al lang een eigen pad van modernisering. De kloof met Europa is mede daardoor groter dan ze ooit is geweest. In deze cursus laten zes Rusland-experts zien dat modernisering hier zelden neerkomt op imitatie van het Westen, maar op het navolgen van alternatieven om met dit Westen beter te kunnen concurreren. Inzicht in de ontwikkelingen binnen de huidige samenleving – met name in het leger – zijn essentieel om de oorlog en de Russische moderniteit van vandaag te begrijpen.

Onder Lenin en Stalin kreeg modernisering een ingrijpende invulling binnen het communisme. Dit resulteerde in een nog steeds onverwerkt verleden, dat zich onder Poetin omzet in steeds meer onverholen expansieve agressie. Het land wordt nu geregeerd door een mix van maffiose clans en inlichtingendiensten. Moderne en op het westers-georiënteerde alternatieven in kunst en literatuur, die de vrijheid verdedigen tegenover een autocratische staat, kregen en krijgen nog steeds een kans. Vrouwen spelen hierin een vooraanstaande rol.

Door haar alternatieve modernisering is Rusland tegenwoordig een relatief beperkte macht, wier economie en strijdkrachten de vergelijking met die van China of Amerika niet kunnen doorstaan. Ondanks dat oefent het land nog steeds een aanzienlijke invloed uit op de wereldpolitiek.

Hoogtepunten in de stede(n) bouw

Stedenbouw is een vak apart: het raakt aan planologie én (landschaps)architectuur en grijpt diep in op het dagelijks leven. Veel mensen wonen in steden die voortdurend veranderen, zonder precies te weten welke ideeën en ontwerpen daaraan ten grondslag liggen. Deze cursus biedt inzicht in die achterliggende ontwikkeling.

We beginnen bij de Industriële Revolutie in de negentiende eeuw, die in heel Europa gepaard ging met ingrijpende en vaak schrijnende woonomstandigheden. In dezelfde periode ontwikkelden steden als Parijs en Londen zich elk op hun eigen manier, de een meer planmatig dan de ander. Deze ontwikkelingen vormden de basis voor nieuwe stedenbouwkundige inzichten in de twintigste eeuw, waarin Berlage uitbreidingsplannen ontwierp met een sterke esthetische samenhang.

Tegelijkertijd kent stedenbouw een functionele kant, zoals zichtbaar in de negentiende-eeuwse uitbreiding van Barcelona. Hieruit ontstond later het principe van functiescheiding, dat door Le Corbusier krachtig werd uitgedragen. Door bevolkingsgroei kwam de nadruk steeds meer op de stad als woonomgeving te liggen. Met het verdwijnen van de industriestad en de opkomst van de creatieve industrie verschoof de aandacht vervolgens naar de stad als plek voor recreatie en toerisme. Aan de hand van voorbeelden uit de geschiedenis worden deze ontwikkelingen toegelicht.

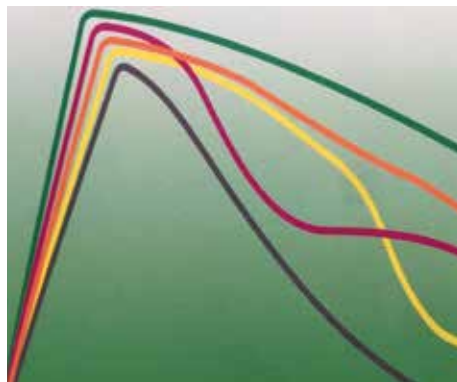
Dr. Rieke Leenders e.a.
4, 11, 18 en 25 november; 2 en 9 december 2026 (6)
Woensdag, 13:15 – 15:00 uur

€ 240
Hoorcollege (1M6 313)
Leergang: De “Russische ziel” ofwel de tragedie van een volk: Nationalisme in Rusland

Paul Kurstjens MA
30 september; 7, 14 en 28 oktober; 4 en 11 november 2026 (6)

Woensdag, 11:00 – 12:45 uur
€ 240
Hoorcollege (1M6 314)

De levenscyclus: Groei en ontwikkeling, Vita maxima en ouderen worden

Ouder worden in beweging

Ouder worden. We zijn er goed in. Onze levensverwachting neemt toe, we worden gezonder ouder en het einde van die toename is nog niet in zicht. Maar ouder worden is meer dan alleen een toename van levensverwachting. Het is één van de fases van de levenscyclus. Maar wat gebeurt er nu allemaal bij het ouder worden?

Rond de leeftijd van 25–35 jaar bereikt het lichaam vaak zijn fysiologische hoogtepunt, ook wel de ‘vita maxima’ genoemd. Daarna begint geleidelijk het proces van de veroudering. We zien veranderingen in het uiterlijk, van de huid, de lichaamshouding en bij het bewegen. Deze veranderingen worden met het stijgen van de leeftijd steeds nadrukkelijker zichtbaar.

Hugo Masselink start de zesdelige cursus met een algemene inleiding op de fasen van de levenscyclus en richt zich daarbij vooral op de fase van het ouder worden. Daarna komen de zichtbare veranderingen aan bod, waarbij een aantal orgaanstelsels een rol speelt. Denk hierbij aan de huid, het zenuwstelsel, het bewegingsapparaat, het gezichtsvermogen en het gehoor. Eerst wordt de bouw en functie van deze stelsels besproken en vervolgens wordt gekeken naar de veranderingen die zich daarin voordoen bij het stijgen van de leeftijd.

Drs. Hugo Masselink
9, 16, 23 en 30 november;
7 en 14 december 2026 (6)

Maandag, 11:00 – 12:45 uur
€ 240
Hoorcollege (1M6 315)

De windhoos van 25 juni 1967 enkele seconden voordat bij het verkeersplein een loods verwoest wordt.

Extreem weer in een veranderend klimaat

Hoe ontstaat extreem weer? Hoe wordt het waargenomen en wat betekent het voor mens en maatschappij? In deze collegereeks verkennen we de wereld van extreem weer. Aan de hand van definities, metingen en historische voorbeelden krijgen we zicht op de processen achter uiteenlopende weersverschijnselen.

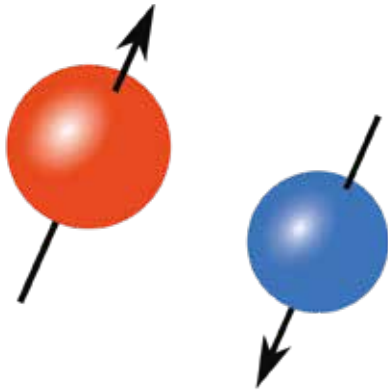
Hittegolven en langdurige droogte laten zien hoe blokkades en verdampingsprocessen het klimaat beïnvloeden. Aan de andere kant tonen neerslagextremen en overstromingen hoe convectie en vochttransport tot grote schade kunnen leiden. Stormen, orkanen en windhozen illustreren de kracht van atmosferische dynamiek, terwijl winterweer en koudegolven de rol van circulatiepatronen op onze breedten benadrukken. Ook energieke processen komen aan bod, zoals bliksem, hagelstenen en zware onweersbuien.

Recente attributiestudies maken duidelijk dat de opwarming van de aarde de intensiteit en frequentie van veel weersverschijnselen al verandert. Het is daarom belangrijk om stil te staan bij de maatschappelijke impact van extreem weer. Want hoe kunnen we ons aanpassen aan een toekomst met vaker voorkomend extreem weer? Deze collegereeks biedt een breed en verdiepend inzicht in de fysica, impact en betekenis van extreem weer, in Nederland en daarbuiten.

Drs. Rob Groenland
30 september; 7 en 14 oktober; 11, 18 en 25 november; 2 en 16 december 2026 (8)

Woensdag, 13:15 – 15:00 uur
€ 310
Hoorcollege (1N6 317)
Leergang: Weerkunde

Twee elektronen spin's

Spin en de quantumwereld

De ontdekking van de spin van het elektron door Otto Stern en Walther Gerlach in 1922 betekende een omslagpunt in de natuurkunde. Vanuit dit experiment maken we in deze cursus kennis met de grondslagen van de quantummechanica.

De spin van het elektron vormt het uitgangspunt voor het ontwikkelen van het quantummechanische formalisme. Omdat de spin slechts tweevoudig ontaard is, blijft de benodigde wiskunde beperkt tot twee-bij-twee-matrices. Zo ontstaat stap voor stap inzicht in een theorie die ons beeld van de natuur ingrijpend veranderde. Vervolgens komt de Schrödingervergelijking aan bod, die beschrijft hoe quantumtoestanden zich in de tijd ontwikkelen en de basis vormt voor toepassingen als magnetic resonance imaging (MRI). Ook is er aandacht voor het symmetrisatieprincipe van Wolfgang Pauli. Daarmee kan de opbouw van quantummaterie worden verklaard: van het periodieke systeem tot vaste stoffen en de structuur van het proton.

Een bijzonder aspect van de quantummechanica is quantumverstrengeling. We bespreken experimenten waarin quantumdeeltjes verknoopt raken en over grote afstand verbonden blijven zonder directe wisselwerking. Tot slot komt de heilige graal van de quantumtechnologie aan bod: quantumcomputing. Hoe kunnen quantumcomputers versleutelde communicatie doorbreken, en welke gevolgen heeft dat?

Prof. dr. Peter van der Straten
 1, 8, 15 en 29 oktober; 5, 12, 19 en 26 november 2026 (8)

Donderdag, 13:15 - 15:00 uur
 € 310
 Hoorcollege (1N6 318)

Een Salon, waar Verlichtingsdenkers graag van gedachten wisselden.

De filosofie van de Verlichting

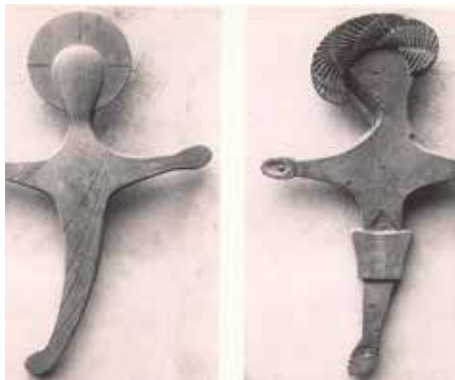
De Verlichting – we raken er maar niet over uitgepraat. Hoewel deze periode ruim tweehonderd jaar achter ons ligt, worden haar idealen nog altijd aangehaald in hedendaagse debatten. Begrippen als democratie, vrijheid van meningsuiting en mensenrechten worden vaak met de Verlichting in verband gebracht. Ontdek in deze cursus hoe vanzelfsprekend dat beeld is.

Er wordt vaak gesteld dat Verlichtingsdenkers, in naam van de ratio, afstand namen van het christendom en andere vormen van georganiseerde religie. Maar klopt dit alles eigenlijk wel? Hebben wij na ruim tweehonderd jaar debat over de erfenis van de Verlichting nog wel een goed beeld van waar deze intellectuele beweging werkelijk voor stond? En zo nee, wat is dan de werkelijke boodschap geweest van de Verlichtingsdenkers?

In deze cursus worden deze vragen en meer onderzocht aan de hand van verschillende bronteksten van bekende Verlichtingsdenkers, waaronder John Locke, Spinoza, Denis Diderot, Jean-Jacques Rousseau en Nicolas de Condorcet. Daarnaast lezen we teksten van moderne historici om zo een duidelijker beeld te krijgen van de historische context waarin deze Verlichtingsdenkers schreven. De colleges bieden een inleiding op de bronteksten, die vervolgens gezamenlijk worden besproken.

Dr. Willem Verhoeven
 6, 13 en 27 oktober; 3, 10, 17 en 24 november 2026 (7)
 Dinsdag, 15:15 – 17:00 uur

€ 275
 Hoorcollege (1W6 319)

Humanisme en religie in het denken van de negentiende eeuw: van Kierkegaard naar Buber

Van absurditeit en ironie tot pragmatisch onderzoek naar religieuze ervaring. In dit vijfde deel van de leergang *De mens als vraag naar de mens* verkennen we de geschiedenis van humanisme en religie in de renaissance en de eerste eeuwen van de moderne tijd. Joodse, christelijke en islamitische tradities passeren en vormen samen met het humanisme de westerse cultuur. Deze geschiedenis beslaat 25 eeuwen en voert terug tot de klassieke oudheid. Centraal staat de vraag hoe de mens zichzelf begrijpt.

In deze cursus komen acht denkers aan bod. Hun werk beweegt zich tussen spirituele en aardse, religieuze en seculiere visies op mens en wereld. We zien hoe deze perspectieven elkaar beïnvloeden en bevragen. We bespreken Kierkegaard (absurditeit en ironie), Nietzsche (de mens voorbij de mens), James (wat is religieuze ervaring?), Schechter (jodendom tussen liberalisme en orthodoxie), Solovjov (religie en poëzie), Troeltsch (religie in de moderne tijd), Iqbal (islam en filosofie) en Buber en Rosenzweig (de betekenis van dialoog). Hun denken laat zien dat noch het geloof in de mens, noch het afscheid van de goden tot zekerheden leidt.

De cursus bestaat uit interactieve colleges waarin fragmenten van deze denkers worden gelezen en besproken. Het boek *25 eeuwen theologie* dient als leidraad, aangevuld met beeld en muziek.

 Prof. dr. Laurens ten Kate
 12, 19 en 26 november; 3, 10 en 17 december 2026; 7 en 14 januari 2027 (8)
 Donderdag, 13:15 – 15:00 uur
 € 310

 Hoorcollege (1W6 320)
 Leergang: De mens als vraag naar de mens: Denkers tussen humanisme en religie in de westerse cultuurgeschiedenis

Filosoferen over politiek

“Moge je in interessante tijden leven.” Dit Chinese gezegde is vermoedelijk geen gelukwens, maar wordt eerder als een vloek gezien. Want hoe vaak betekent veel nieuws niet veel slecht nieuws? Oorlog en dreiging, snelle veranderingen en ingrijpende omwentelingen. Het zijn ontwikkelingen die de dag van vandaag kenmerken, wereldwijd én in Nederland.

We staan stil bij actuele kwesties en proberen deze te duiden. Denk aan conflicten rond Israël, Iran, Gaza en Oekraïne, maar ook aan handelsoorlogen, klimaatvraagstukken en politieke verschijnselen als polarisatie en populisme. Tegelijk is er aandacht voor de vraag in hoeverre ons leven verschilt van en mogelijk beter is dan dat van onze voorouders. Hierin gaan we op zoek naar relativisering en vinden we redenen voor troost en hoop.

Door de bijeenkomsten loopt een lijn van politiek-filosofische thema's: recht en macht, vrijheid en gelijkheid, oorlog en vrede, mens en natuur, macht en democratie. We verkennen hoe denkers als Plato, Aristoteles, Machiavelli en Hannah Arendt deze kwesties hebben benaderd. Hun ideeën helpen om het nieuws van de dag in een breder perspectief te plaatsen. Zo ontstaat een manier van kijken die niet alleen inzicht biedt, maar ook uitnodigt tot reflectie op de tijd waarin we leven.

 Dr. Remko van Broekhoven
 15 oktober; 5, 12, 19 en 26 november; 3, 10 en 17 december 2026 (8)

 Donderdag, 11:00 – 12:45 uur
 € 310
 Hoorcollege (1W6 321)

cursussen in
Amersfoort

Drie veldslagen: Waterloo, de Somme en de Grebbeberg

De slag bij Waterloo in 1815 is wereldberoemd en was medebepalend voor de negentiende eeuw. Ook Nederlanders speelden hierin een belangrijke rol. Zowel voorafgaand aan de eigenlijke slag – bij Quatre Bras – als tijdens de strijd zelf. Wanneer Waterloo wordt ontdaan van nationalisme en romantisering resteert een bruut maar indrukwekkend verhaal.

De slag aan de Somme in 1916 staat symbool voor het gezegde ‘lions led by donkeys’: moedige soldaten geleid door incompetente en gevoelloze generaals. De Somme heeft een grote rol gespeeld bij de beeldvorming over de Eerste Wereldoorlog en het naoorlogs pacifisme. De slag om de Grebbeberg in 1940 behoort, samen met het bombardement op Rotterdam, tot onze collectieve Meidagen-herinnering. Een fel gevecht om een strategische heuvel met aan Nederlandse kant zowel voorbeelden van falen als van standvastigheid en grote moed.

Deze drie veldslagen worden tijdens de collegereeks bekeken door de ogen van gewone soldaten, hun ingrijpende ervaringen staan centraal. Er is volop aandacht voor de bredere psychologische, sociale en culturele gevolgen en achtergronden. Telkens wordt gekeken naar de betekenis van deze historische veldslagen voor de gewapende conflicten van nu. De collegereeks wordt afgesloten met een ‘battlefield’-excursie naar de Grebbeberg.

Rein Bijkerk

15, 22 en 29 september;
13 oktober 2026 (4)

Dinsdag, 13:15 – 15:00 uur

€ 170

Hoorcollege en excursie
(2G6 322)

Botticelli, De geboorte van Venus, ca. 1483

Bellezza Eterna: kunst in de renaissance

Het verhaal van de renaissance begint in Siena, in de late dertiende eeuw, en krijgt al snel een vervolg in Florence. In deze stadstaten neemt de burgerij geleidelijk de macht over van de adel en de geestelijkheid. Deze verschuiving vormt de voedingsbodem voor een bloeiperiode in de kunst, waarvan de resultaten nog altijd bewondering oproepen.

We volgen hoe de middeleeuwse kunst zich ontwikkelt tot wat wij renaissancekunst zijn gaan noemen en hoe nieuwe ideeën en inzichten zichtbaar worden in schilderkunst en architectuur. De val van het Byzantijnse Rijk in 1453 maakt kennis uit de klassieke oudheid opnieuw toegankelijk, wat bijdraagt aan ontwikkelingen zoals de herontdekking van het perspectief.

De kunst uit Siena en Florence vormt het uitgangspunt voor de eerste colleges waarin deze maatschappelijke veranderingen zichtbaar worden. In de daaropvolgende bijeenkomsten staat telkens één kunstenaar uit die tijd centraal: Piero della Francesca, Michelangelo en Rafaël. Hun werk laat zien hoe vernieuwing en vakmanschap samenkomen en hoe kunstenaars nieuwe manieren vinden om de zichtbare werkelijkheid weer te geven. Tijdens de colleges bekijken we afbeeldingen van verschillende werken en horen we achtergrondverhalen die deze kunst tot leven brengen, ondersteund door bijpassende muziek.

Drs. Josée Claassen

14 en 28 oktober; 4, 11, 18 en
25 november 2026 (6)

Woensdag, 13:15 – 15:00 uur

€ 240

Hoorcollege (2K6 323)

Kunst in ogenschouw: kritisch kijken naar kunst

Over wat kunst is, of zou moeten zijn, wordt al eeuwenlang nagedacht, gediscussieerd en getwijfeld. Dit debat krijgt een nieuwe wending vanaf de Renaissance, wanneer kunstenaars uit de anonimiteit treden, en opnieuw in 1917, wanneer Marcel Duchamp zijn urinoir onder de titel Fountain presenteert. Deze momenten vormen het vertrekpunt voor een verkenning van het begrip kunst.

Duchamps werk roept een vraag op die nog altijd doorwerkt: is dit kunst, of juist bij uitstek kunst? Ook vandaag leidt het tot discussie en verontwaardiging. Het laat zien hoeveel factoren een rol spelen bij het maken, beoordelen en waarderen van kunst, en hoe lastig het is om tot een eenduidige definitie te komen.

We nemen verschillende aspecten onder de loep die onze beoordeling beïnvloeden. Er is aandacht voor het werk van kunstexperts, voor de rol van ambacht en voor de visie van zowel kunstenaar als beschouwer. Ook ogenschijnlijk eenvoudige vormen, zoals kindertekeningen, worden in dit verband betrokken. Aan de hand van enkele spraakmakende kunstvervalsingen onderzoeken we hoe waarde en echtheid tot stand komen. Door gezamenlijk kritisch te kijken naar het fenomeen 'kunst', ontstaat gaandeweg meer inzicht in een begrip dat zich niet eenvoudig laat vastleggen.

Vreemde snoeshanen in de literatuur

Wat gebeurt er wanneer we de wereld bekijken door de ogen van iemand die er eigenlijk niet in past? En waarom voelen we ons zo aangetrokken tot het perspectief van zo'n buitenstaander? Figuren die afwijken van de norm – een naïeve optimist, een zwervende dromer, een ongewone paradijsvogel – lijken juist nieuwe mogelijkheden en opwindende alternatieven zichtbaar te maken. Vanuit hun positie ontstaat een andere blik op wat vanzelfsprekend lijkt.

We volgen acht bijzondere personages uit de wereldliteratuur die met hun vreemde blik de werkelijkheid openbreken. Zij laten zien wat onder de oppervlakte schuilgaat: maatschappelijke conventies, onzichtbare machtsstructuren, de druk om te functioneren en de angst voor uitsluiting.

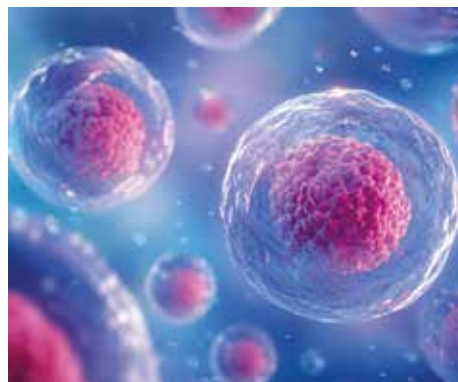
Er is aandacht voor het verlangen naar betekenis en de vraag wie we kunnen zijn als niemand ons bevestigt. We onderzoeken hoe deze figuren functioneren als literaire spiegels en waarom hun perspectief juist vandaag, in een wereld van prestatiedruk, identiteitsvragen en sociale vervreemding, zo'n verrassende helderheid biedt. In acht colleges staat telkens een ander type buitenstaander centraal. Zo ontstaan verschillende manieren om opnieuw naar onze samenleving te kijken en biedt fictie een ingang om de realiteit scherper te zien.

 Drs. Hans Wijgengangs
 30 oktober; 6, 13, 20 en 27 november; 4 en 11 december 2026 (7)

 Vrijdag, 13:15 – 15:00 uur
 € 280 (exclusief toegang tot museum)
 Hoorcollege en excursie (2K6 324)

 Dr. Peter van Ewijk
 7, 14 en 28 oktober; 4, 11, 18 en 25 november; 2 december 2026 (8)

 Woensdag, 11:00 – 12:45 uur
 € 310
 Hoorcollege (2K6 325)

Hoe blijven we in leven? Het afweersysteem

Om ons te beschermen tegen ziekmakers beschikt het lichaam over een zeer complex afweersysteem van organen, cellen, eiwitten en signaalstoffen. Deze onderdelen werken samen in een verfijnde choreografie, waarin ook gemakkelijk verstoringen kunnen optreden, zoals chronische ontstekingen.

Het afweersysteem moet als het ware worden opgeleid om effectief op te treden tegen ziekmakers, zonder het lichaam zelf te beschadigen. Toch zijn fouten niet altijd te vermijden en kunnen aandoeningen ontstaan zoals allergieën en auto-immuniteit. Kennis van het afweersysteem wordt gebruikt om immunologische afwijkingen te corrigeren en om vaccinaties te ontwikkelen. Met de groei van deze kennis dienen zich steeds nieuwe mogelijkheden aan, zoals het gebruik van mRNA-vaccins bij de bestrijding van kanker.

Recent is duidelijk geworden dat elke cel beschikt over een eigen, afzonderlijk intracellulair afweersysteem tegen virussen. Dit systeem speelt een rol bij veroudering en biedt daarbij nieuwe inzichten die samenhangen met het manipuleren van DNA. Bij veel aandoeningen, waaronder diabetes en Alzheimer, blijkt het afweersysteem een belangrijke rol te spelen. In deze cursus onderzoeken we welke rol het precies speelt en wat deze kennis kan betekenen.

Dr. Ruud Licht
6, 13 en 27 oktober; 3 en 10 november 2026 (5)
Dinsdag, 11:00 – 12:45 uur

€ 205
Hoorcollege (2N6 326)
Leergang: Levenswetenschappen

Natuur en bewustzijn – pleidooi voor naturalistisch dualisme

Wat zijn wij als mens eigenlijk: enkel natuur, of ook bewustzijn? Zijn we ons lichaam, of is er daarnaast iets wat niet tot het fysieke te herleiden valt? Het denken over deze verhouding vormt sinds het begin van de filosofie een centraal thema en staat de laatste decennia opnieuw in de belangstelling. Deze vragen vormen het vertrekpunt van deze collegereeks.

Sinds David Chalmers met *The Conscious Mind* (1996) het debat een nieuwe impuls gaf, is de relatie tussen fysieke werkelijkheid en bewustzijn ook binnen de natuurwetenschappelijk georiënteerde filosofie aanwezig. We maken kennis met drie posities: fysicisme, idealisme en dualisme.

Aan de hand van argumenten en tegenargumenten onderzoeken we deze benaderingen. Er is aandacht voor bezwaren tegen fysicisme als idealisme. Dualisme verschijnt daarbij niet als één theorie, maar als een familie van opvattingen die uitgaan van een fundamenteel onderscheid: bewustzijn en fysisch proces zijn niet tot elkaar te reduceren. Ruimte, tijd en bewustzijn gelden als oorspronkelijke dimensies die in relatie tot elkaar staan. We verdiepen ons in ideeën van denkers uit verleden en heden, zoals Plato, René Descartes, David Chalmers, Quentin Meillassoux en Bernardo Kastrup en nog veel meer.

Drs. Arnold Ziegelaar
22 en 29 september; 6 en 27 oktober; 3 en 10 november 2026 (6)
Dinsdag, 13:15 – 15:00 uur

€ 240
Hoorcollege (2W6 327)
Leergang: Natuur en bewustzijn

cursussen in
Nijmegen

Jacopo da Pontormo, *Visitarie* (detail), 1528-1529

Crisis in de kunst?!

Rond 1520 bereikt de schilderkunst in Italië een hoogtepunt. Voor Leonardo, Michelangelo en Rafaël lijkt geen onderwerp te moeilijk. Maar als deze meesters al het mogelijke hebben bereikt, rijst de vraag wat nog verwacht kan worden van de kunstenaars na hen. Tegelijkertijd doet zich in Noord-Europa een andere kwestie voor: tijdens de reformatie wordt religieuze kunst ter discussie gesteld en verliest de kerk haar rol als belangrijkste opdrachtgever. We volgen hoe kunstenaars met deze door Gombrich beschreven ‘crisis of art’ omgaan.

In Italië komen schilders als Parmigianino en Bronzino met verrassende oplossingen, die een voorkeur verraden voor stilistische virtuositeit en een nieuw schoonheidsideaal met langgerekte figuren en ingewikkelde lichaamshoudingen. Met hun werk ontstaat het complexe maniërisme. We bekijken hoe deze stijl zich ontwikkelt, door Nederlandse kunstenaars als Maarten van Heemskerck in Rome wordt bestudeerd en in de Nederlanden verspreid en verwerkt wordt tot eigen schilderstijlen.

Daarnaast ontwikkelen schilders als Pieter Bruegel de Oudere voor adellijke en burgerlijke opdrachtgevers niet-religieuze onderwerpen die geen aanstoot geven, zoals landschappen en voorstellingen uit het dagelijks leven. Daarbij verschuift de aandacht van geïdealiseerde naar alledaagse voorstellingen.

 Dr. Kathleen Nieuwenhuisen
 5, 12, en 26 oktober; 2, 9, 16 en 23 november 2026 (7)
 Maandag, 10:00 – 11:45 uur

 € 250
 Hoorcollege (3K6 328)
 Leergang: Kunst- en cultuurgeschiedenis – Het verhaal van de kunst

Moderne literaire parels: Hoogtepunten uit de Engelstalige literatuur

Net als in de schilderkunst en architectuur kent ook de literatuur verschillende stromingen. We richten ons op de overgang van het postmodernisme naar het metamodernisme en onderzoeken wat deze verschuiving betekent voor de manier waarop verhalen worden verteld en gelezen.

Aan de hand van acht invloedrijke romans uit de twintigste en eenentwintigste eeuw analyseren we kenmerken van het postmodernisme. Met werken als *Slachthuis 5* van Kurt Vonnegut en *Op het lichaam geschreven* van Jeanette Winterson onderzoeken we waarom schrijvers kozen voor ironie, fragmentatie en intertekstualiteit, en hoe deze elementen aansluiten bij een naoorlogse wereld die sterk wordt beïnvloed door commercie en media.

Vervolgens verkennen we het metamodernisme met romans als *Extrem luid & ongelooflijk dichtbij* van Jonathan Safran Foer en *Bezoek van de knokploeg* van Jennifer Egan. Hoe zoeken deze auteurs, vanaf het einde van de twintigste eeuw, opnieuw naar oprechtheid, emotie en verbinding, zonder het kritische en speelse karakter van het postmodernisme los te laten? Samen volgen we de verschuiving van ironie naar oprechtheid en staan stil bij de vraag wat deze ontwikkeling zegt over onze hedendaagse werkelijkheid. Wat betekent dit voor ons als lezers die grip proberen te krijgen op een chaotische wereld?

 Dr. Peter van Ewijk
 6, 13 en 27 oktober; 3, 10, 17 en 24 november; 1 december 2026 (8)

 Dinsdag, 12:15 – 14:00 uur
 € 280
 Hoorcollege (3K6 329)

Moeder Gods Vladimirskaja = van Vladimir, Byzantium, Kiev Rus' en Rusland, 12e -16e eeuw; 104x69 cm, Eittempera op paneel, Tretjakov Galerij, Moskou

De wereld van de ikonen

Ikonen zijn voor velen vertrouwde beelden uit reizen naar Griekenland, de Balkan of Rusland. Minder bekend is de rijke theologische en beeldtraditie die eraan ten grondslag ligt. Deze cursus biedt een samenhangend perspectief op oorsprong, betekenis en de kenmerkende eenheid in verscheidenheid van de ikoon.

We maken kennis met de bronnen van de voorstellingen: verhalen uit de Bijbel, apocriefe geschriften en overgeleverde legendes. Ze vormen een gedeeld repertoire waaruit generaties iconenschilders hebben geput. Hoewel de onderwerpen herkenbaar blijven, krijgt de verbeelding telkens een eigen uitwerking. Er is aandacht voor de vaste voorschriften die de kerk heeft ontwikkeld voor vorm, kleur en compositie. Tegelijk zien we hoe binnen die kaders een grote diversiteit aan materialen en stijlen ontstaat. Van Noord-Rusland tot de Sinai en Griekenland blijven heiligen en feesten onmiddellijk herkenbaar.

We volgen in deze cursus een denkbeeldige reis langs landen met een Byzantijnse oorsprong en bezoeken kerken en kloosters, met muurschilderingen en ikonostases. Ook manuscripten, houtsnijwerk en ivoor komen aan bod. De plaats van de ikoon in het dagelijks leven – van wieg tot graf – maakt het verschil met religieuze kunst in het Westen inzichtelijk.

Drs. Désirée Krikhaar

30 oktober; 6, 13 en 27 november; 4, 11 en 18 december 2026 (7)

Vrijdag, 12:15 – 14:00 uur

€ 250

Hoorcollege (3K6 330)

Is Europa een speelbal van autocratieën?

Europa en de autocratische uitdaging

Europa staat onder druk van binnen en buiten en daarmee rijzen er fundamentele vragen over macht, identiteit en samenwerking. In deze cursus verkennen we de positie van Europa in de wereld, de werking van de Europese Unie en de uiteenlopende ideeën over haar toekomst.

Europa bevindt zich in een complex speelveld, waarin het zich staande moet houden tegenover grootmachten zoals Rusland, China en de Verenigde Staten. Door actuele situaties, zoals de oorlog in Oekraïne en de rol van de NAVO, wordt dit speelveld alleen maar complexer. In deze cursus staan we onder meer stil bij de vraag of de Europese Unie deze druk van buiten kan weerstaan en wat dat betekent in een wereld waarin autocratische regimes invloed uitoefenen. Hierin wordt gekeken naar hoe de Europese Unie functioneert, welke instellingen er zijn en hoe Europese wetgeving tot stand komt. Maar is er ook aandacht voor de geografisch afbakening van Europa, hoe groot het continent is in termen van bevolking, economie en rijkdom.

Ook komt de culturele verscheidenheid van Europa aanbod: talen, religies en tradities. We maken een uitstapje naar de geschiedenis en staatsinrichting van buurlanden als Duitsland en België. Zo ontstaat een breder beeld van Europa en de vragen die de toekomst van het continent bepalen.

Drs. Ivo Peeters

26 oktober; 2, 9, 16, 23 en 30 november; 7 december 2026 (7)

12:15 – 14:00 uur

€ 250

Hoorcollege (3M6 332)

Robert Fludd, de menselijke geest 1619

Fenomenologie: de wereld zoals wij die ervaren

De fenomenologie is een filosofische stroming die voortbouwt op het inzicht van Immanuel Kant dat wij *das Ding an sich* niet kunnen kennen. Vanuit dit uitgangspunt onderzoeken we in deze cursus hoe filosofen zich richten op de wereld zoals die aan ons verschijnt: de leefwereld waarin ervaring, betekenis en verwondering centraal staan.

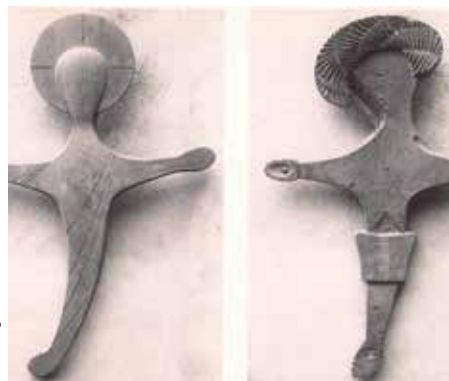
We maken kennis met Edmund Husserl, die oproept om terug te keren naar de 'zaak zelf'. Niet de objectieve werkelijkheid van de wetenschap staat centraal, maar de manier waarop de wereld zich aan ons voordoet. Dit leidt tot vragen over bewustzijn en de verhouding tussen de meetbare en de beleefde werkelijkheid. We volgen de ontwikkeling van de fenomenologie via denkers als Heidegger en Merleau-Ponty, tot aan hedendaagse benaderingen zoals de *embodied-embedded-cognition*.

Ook denkers als Sartre en de psychiater Jan Hendrik van den Berg komen aan bod. We onderzoeken daarom niet alleen wat de verschillende filosofen naar voren brengen, maar ook hoe hun ideeën samenhangen en elkaar beïnvloeden. Zo ontstaat een beeld van de fenomenologie als een manier van denken die zich richt op de vraag wie of wat wij als mens zijn, en hoe betekenis ontstaat in relatie tot onze ervaring van de wereld.

Robert Keurntjes MA
7, 14 en 28 oktober; 4, 11, 18 en 25 november; 2 december 2026 (8)

Woensdag, 12:15 – 14:00 uur
€ 280
Hoorcollege (3W6 333)

Tweeluis van Joseph Beuys - *Opfer und Erlösung*, 1951

De mens als vraag naar de mens – een kennismaking

In hoeverre hebben joodse, christelijke en islamitische tradities, samen met het humanisme, de westerse cultuur bepaald? Biedt het geloof in de mens en het afscheid van de goden nieuwe waarheden en zekerheden op? Of wordt de mens voor zichzelf meer een vraag?

De relatie tussen humanisme en religie kent een lange geschiedenis van zo'n 25 eeuwen. Filosofen en theologen bewegen zich in hun denken tussen een spirituele en een aardse, een religieuze en een seculiere visie op mens en wereld. We verkennen in vier colleges hoe deze verschillende perspectieven elkaar soms aanvullen en soms op scherp zetten. Laurens ten Kate geeft een inleiding op het thema en bespreekt daarna drie belangrijke denkers: Mozes, de Bijbelse figuur die aan het begin staat van het denken over humanisme en religie, de christelijke mystica Hadewych uit de middeleeuwen en de moderne vernieuwer Friedrich Schleiermacher, rond de wisseling van achttiende en negentiende eeuw.

De cursus bestaat uit interactieve colleges waarin fragmenten van de behandelde denkers worden gelezen en besproken. Het boek *25 eeuwen theologie* fungeert daarbij als leidraad. Het geheel wordt geïllustreerd met beeld en muziek.

Prof. dr. Laurens ten Kate
18 en 25 september; 2 en 16 oktober 2026 (4)
Vrijdag, 14:30 – 16:15 uur

€ 150
Hoorcollege (3W6 334)
Leergang: De mens als vraag naar de mens

cursussen in
Rotterdam

Maquette van de tempel in Jeruzalem

Het ontstaan van jodendom, christendom en islam

Het monotheïsme is het geloof in één god. Zowel het jodendom, het christendom als de islam zijn monotheïstisch, maar hoe is dat ontstaan? En wat vertellen nieuwe inzichten ons over deze geloven?

Dat er maar één god is, geldt als joodse uitvinding. Toch is het eigenlijke verhaal complexer en interessanter. Zo blijkt uit de vondst van de Dode Zee-rollen hoe veelkleurig het jodendom was, in de tijd voordat de Romeinen de tempel in Jeruzalem verwoestten. Zowel het christendom als het rabbijnse jodendom hebben hun oorsprong in dit jodendom. Pas aan het einde van de eerste eeuw na Christus gaan hun wegen uiteen. Dit leidt onder meer tot een nieuw perspectief op de apostel Paulus, die een belangrijke rol speelde in de ontwikkeling en verspreiding van het christendom.

In de cursus komen ook nieuwe inzichten over de vroege islam aan bod. Die zijn te danken aan de publicatie van tienduizenden Arabische inscripties en enkele oude Koran-manuscripten, maar ook omdat er pas recent belangstelling voor is. In acht colleges neemt Jona Lendering ons mee in het complexe en boeiende verhaal over de opkomst van monotheïsme.

 Drs. Jona Lendering
 5, 12 en 26 oktober; 2, 9, 16, 23 en 30 november 2026 (8)
 13:15 – 15:00 uur
 € 310

 Hoorcollege (4G6 335)
 Leergang: Geschiedenis van de oudheid – van Mesopotamië tot het Romeinse Rijk

Familie-geschiedenis en archief-onderzoek

Familiegeschiedenis biedt een andere kijk op het verleden dan algemene geschiedenis, of het nu gaat om eigen voorouders of om de familie van een historisch persoon. Het onderzoek ernaar heeft iets van schatgraven: soms blijft informatie schaars, soms leveren archieven onverwachte vondsten op of antwoorden op vragen die al langer spelen.

In tal van archieven ligt een schat aan informatie. Door digitalisering worden deze steeds toegankelijker, maar het kan lastig zijn om daarin de weg te vinden. Van persoonsgegevens tot oorlogsverleden, en van het heden tot in de middeleeuwen: uiteenlopende bronnen komen aan bod.

In deze cursus ligt de focus op Nederland, met aandacht voor verschillen en overeenkomsten met situaties over de grens en in voormalige koloniën. Zo ontstaat een breder perspectief op familie-onderzoek en de context waarin bronnen tot stand zijn gekomen. We besteden aandacht aan het opzetten van onderzoek en het verwerken van gegevens, evenals aan de geschiedenis en structuur van archieven. De cursus levert het meeste op wanneer u tijdens de bijeenkomsten aan de slag gaat met het materiaal en uw eigen familiegeschiedenis.

 Robert Keurntjes MA
 6, 13 en 27 oktober; 3, 10, 17 en 24 november; 1 december 2026 (7)

 Dinsdag, 13:15 – 15:00 uur
 € 275
 Hoorcollege (4G6 336)

La Moretta, Felice Boscaratti, 1780-1790

Spektakel, revolutie en rede: deel 2

In de revolutionaire achttiende eeuw worden traditie en hiërarchie uitgedaagd. Die dynamiek uit zich ook in de kunsten. In deze cursus staan de rococo en het neoclassicisme centraal. Twee tegengestelde stromingen die onlosmakelijk verbonden zijn met de verlichting, de periode waarvan geloof in de rede, optimisme en een streven naar tolerantie en vrijheid het uitgangspunt zijn.

Als Lodewijk XIV sterft, trekt de adel vanuit Versailles naar Parijs. Op zoek naar exclusief vermaak veroorzaakt zij een creatieve explosie, die leidt tot de zinnenprikkende rococo. Verliefde liederen bevolken flirtend, feestend, gokkend en gemaskerd de schilderijen van Watteau, Tiepolo en Longhi. Deze decadentie heeft een duistere keerzijde, die zichtbaar is in door giftige make-up weggevreten gezichten, Hogarth's grove satire, Messerschmidts angsten en Goya's macabere geest.

Door de Verlichting geïnspireerde archeologische opgravingen leiden tot de bestudering van de oudheid. Welgestelde *grand tourists* laven zich in het Avondland aan de resten van de antieke beschaving. Verheerlijking is het gevolg en de Engelse landadel en Amerikaanse nouveau riche omarmen een streng neoclassicisme. Kathleen Nieuwenhuisen bespreekt in deel 6B van de leergang Kunstgeschiedenis hoe kunstenaars vorm geven aan hun artistieke doelstellingen tijdens de Verlichting.

 Dr. Kathleen Nieuwenhuisen

 2, 9, 16 en 30 oktober; 6, 13 en 20 november 2026 (7)

 Vrijdag, 11:15 – 13:00 uur

 € 275

 Hoorcollege (4K6 337)

 Leergang: Kunst- en cultuurgeschiedenis – Het verhaal van de kunst

Paul Sérusier, *Tetradères*, Musée d'Orsay, Parijs;
Kazimir Malevitsj, *Suprematisme*, Stedelijk Museum, Amsterdam

Abstracte kunst anders bekeken

Ruim een eeuw geleden ontwikkelden kunstenaars, los van elkaar, abstracte kunst. Dit proces wordt vaak beschreven als een geleidelijke stijlontwikkeling van figuratief naar abstract. Maar bij de pioniers van de abstractie speelde iets anders een doorslaggevende rol: hun sterke betrokkenheid bij spiritualiteit. Hun werk is daarvan doordrenkt en dit vormt een belangrijk uitgangspunt van deze cursus.

We nemen afstand van gangbare verklaringen en keren terug naar de bron. Wat is abstracte kunst? En hoe kan deze stroming in historisch perspectief worden geplaatst? Abstracte voorstellingen blijken al vroeg voor te komen: zo dateert het eerste zwarte vierkant uit 1617. Vervolgens staat de fascinatie voor het spirituele centraal. Waar komt deze vandaan en waarom spreekt zij juist de pioniers van de abstracte kunst zo aan? Deze invalshoek werpt een ander licht op het ontstaan van abstractie.

In vier kunstenaarsportretten komen Wassily Kandinsky, Piet Mondriaan, Kazimir Malevitsj en Hilma af Klint aan bod. Hun werk laat zien hoe deze ideeën vorm krijgen. Tijdens de colleges bekijken we afbeeldingen en luisteren we naar bijpassende muziek, die een extra dimensie aan de ervaring toevoegt.

 Drs. Josée Claassen

 24 september; 1, 8, 15 en 29 oktober; 5 november 2026 (6)

 Donderdag, 13:15 – 15:00 uur

 € 240

 Hoorcollege (4K6 338)

Op literaire rondreis door Eurazië

Wanneer we spreken over literatuur uit de voormalige Sovjet-Unie, oftewel de Euraziatische regio, gaat de aandacht vaak uit naar negentiende-eeuwse Russische schrijvers als Dostoevski en Tolstoj. Maar is dat wel terecht? Ontdek in deze cursus dat er in deze Euraziatische regio, die 550 keer groter is dan Nederland, een veel rijkere en veelzijdigere literaire traditie bestaat.

De niet-Russische regio's zoals het Balticum en de Zuidelijke Kaukasus kenden in de negentiende eeuw al een eigen literaire traditie. Ook vinden we in de vijftien voormalige Sovjetrepublieken overal eeuwenoude orale literaire tradities terug waarbij teksten werden voorgedragen door lokale barden, zoals de kobzars in Oekraïne en Akyns in Kirgizië.

In deze cursus neemt Karel Onwijn u op een literaire rondreis door deze uitgestrekte regio. Verken samen zowel de precommunistische en Sovjetliteratuur als het werk van hedendaagse auteurs. Daarbij is er aandacht voor uiteenlopende stemmen en stijlen, zoals de Baltische schrijver Jaan Kross en hedendaagse Oekraïense auteur Andrej Koerkov. Ook komen absurdistische Russische schrijvers uit de Sovjetperiode, dissidente stemmen uit Belarus en middeleeuwse teksten uit Georgië en Centraal-Azië aan bod. Alles wordt geplaatst in een cultuurhistorische context, waarbij waar mogelijk gebruik wordt gemaakt van authentieke (beeld)opnamen.

Drs. Karel Onwijn

4, 11, 18 en 25 november;
2, 9 en 16 december 2026 (7)

Woensdag, 11:15 – 13:00 uur

€ 275

Hoorcollege (4M6 339)

China en de VS: strijd om wereldmacht

Lange tijd werd verwacht dat China de grootste economie ter wereld zou worden en ook politiek de leidende rol van de Verenigde Staten zou overnemen. Inmiddels is dat beeld minder vanzelfsprekend. We verkennen hoe deze verwachtingen zijn ontstaan en waarom de ontwikkelingen anders lijken te verlopen dan eerder gedacht.

China kende decennialang een indrukwekkende economische groei, maar die vlakt af. Factoren zoals vergrijzing en een afnemende bevolking spelen daarbij een rol. Tegelijkertijd liet de Amerikaanse economie in recente jaren veerkracht zien. Welke structurele en tijdelijke factoren verklaren deze ontwikkelingen en hoe duurzaam zijn deze trends?

De politieke strijd tussen beide grootmachten is zichtbaarder geworden. Onder leiding van Xi Jinping profileert China zich nadrukkelijker op het wereldtoneel, terwijl de VS China steeds explicieter als rivaal beschouwen. Dat zien we terug in internationale conflicten, zoals bij de oorlog in Oekraïne en de spanningen rond Iran in het Midden-Oosten, en ook binnen organisaties zoals de Verenigde Naties. Hoe ontwikkelt deze rivaliteit zich verder, welke factoren zijn doorslaggevend en zal China de VS uiteindelijk voorbijstreven als economische en politieke wereldmacht?

Prof. dr. Meine Pieter van Dijk

30 oktober; 6, 13, 20 en
27 november; 4 december
2026 (6)

Vrijdag, 13:15 – 15:00 uur

€ 240

Hoorcollege (4M6 340)

Alledaagse economie

De economische wetenschap probeert menselijk gedrag en de gevolgen ervan beter te begrijpen. Economen richten zich daarbij op situaties waarin mensen keuzes maken. Maar staan die keuzes wel op zichzelf? En welke gevolgen heeft dat voor de maatschappij?

Hoe kiezen consumenten welke producten ze kopen? Op welke gronden bepalen werkgevers of ze mensen aannemen of ontslaan? Waarom kiezen burgers voor een politieke partij en wat bepaalt de studiekeuze van tieners? De keuzes die mensen maken staan vaak niet op zichzelf. In veel gevallen worden ze beïnvloed door andere mensen. Tegelijk hebben ze op hun beurt ook vaak invloed op de keuzes die anderen maken. Deze afhankelijkheid en interactie tussen mensen kunnen tot verrassende uitkomsten leiden. Soms pakt dat voor de maatschappij heel goed uit, maar soms ook helemaal niet.

In vier colleges toont Robert Dur verschillende pakkende voorbeelden uit het alledaagse leven, waarmee hij een nieuw licht werpt op menselijk gedrag in de praktijk. Economische theorieën worden op een eenvoudige, maar ook krachtige manier uitgelegd. En er wordt in deze cursus een aantal theorieën getoetst met data uit de praktijk.

Amerikaanse midterms: rumoer of verandering?

In november 2026 gaan de Amerikanen naar de stembus voor de verkiezing van het Congres. De inzet is hoog: de uitkomst kan de koers van president Donald Trump versterken of juist afremmen. In afzonderlijke staten, zoals Arizona en Georgia, kunnen uitslagen in specifieke kiesdistricten doorslaggevend zijn voor de machtsverhoudingen in Washington.

De aanloop naar de midterms laat zien hoe scherp de politieke strijd is. Beide partijen zetten alles-op-alles om te winnen en richten zich op cruciale districten en mobiliseren daarvoor aanzienlijke middelen. Praktijken als manipulatie van kiesdistricten (gerrymandering) en discussies over kiesregels spelen daarbij een belangrijke rol, evenals de invloed van grote donoren op de campagne.

Tegelijk rijst de vraag welke betekenis Congresverkiezingen hebben in een politieke context waarin beleid regelmatig via presidentiële decreten tot stand komt en de speelruimte van de president in buitenlandse kwesties groot is. Wat betekent de uitslag van deze verkiezingen voor de politieke koers, en in hoeverre is zij bepalend? Er is aandacht voor de strategische keuzes van beide partijen en de vraag hoe zij kiezers proberen te mobiliseren. Daarbij komt ook de betekenis van deze verkiezingen voor de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 2028 aan bod.

👤 Prof. dr. Robert Dur
📅 11, 18 en 25 november;
2 december 2026 (4)

🕒 Woensdag, 15:15 – 17:00 uur
💰 € 170
📦 Hoorcollege (4M6 341)

👤 Tanja Groenendijk-de Vos MA
📅 14 en 28 oktober 2026 (2)
🕒 Woensdag, 11:15 – 13:00 uur

💰 € 90
📦 Hoorcollege (4M6 342)

Kunstmatige Intelligentie (AI)

Kunstmatige Intelligentie (Artificial Intelligence, kortweg AI) kan steeds meer menselijke vermogens nabootsen: zo herkennen intelligente systemen beelden, genereren ze teksten en doen voor-spellingen. Maar wat gaat er schuil achter deze ontwikkelingen en hoe werkt AI? In deze cursus beantwoorden we deze vragen en bespreken we de rol van data en algoritmes. Zo ontstaat inzicht in de technologie achter toepassingen als ChatGPT en Gemini.

Eerst komen algemene basisconcepten aan bod, inclusief succes-verhalen en momenten van terugval. Zo ontstaat een beeld van de ontwikkeling van het vakgebied en de uitdagingen die daarbij horen. Er worden enkele wiskundige uitstapjes gemaakt om de werking van AI-algoritmes te doorgronden: zo krijgt men op intuïtieve wijze een basisbegrip van hoe hedendaagse AI-toepassingen mogelijk zijn.

AI snel ligt de focus op Machine Learning en de concrete werking van bijbehorende algoritmes. We bekijken hoe computers data verwerken en hoe zij met AI-programma's kunnen ordenen, redeneren, leren, herkennen, classificeren en meer. Daarbij is er aandacht voor de technische uitdagingen en dilemma's bij het ontwikkelen van AI-toepassingen, evenals voor ethische en maatschappelijke vragen rond het gebruik van AI. Na afloop kunt u de belangrijkste ontwikkelingen en lopende discussies rond AI duiden.

 Prof. dr. Jan van den Berg
 21 en 28 september; 5, 12, 19 en 26 oktober; 2, 9 en 16 november 2026 (9)
 Maandag, 11:15 – 13:00 uur

(het college op 21 september is van 11:15 – 15:00 uur)
 € 387 (inclusief een verzorgde lunch op de eerste collegedag)
 Hoorcollege (4N6 343)

Luchtverkeer in goede banen

Het luchtverkeer is een complex samenspel van techniek, regels en mensen. Deze cursus maakt zichtbaar wat er nodig is om vliegtuigen veilig en efficiënt door het luchtruim te leiden, van grens tot gate en andersom.

Nederland kent veel regels rond start- en landingsbanen en routes die vliegtuigen volgen bij vertrek en aankomst. Er wordt een beeld gegeven van deze regels, de structuren en hulpmiddelen. Aan bod komen onderwerpen als bepaling van vlieghoogte, satellietnavigatie en omgaan met slechte weersomstandigheden als zware buien en onweer. Ook worden hulpmiddelen om bij slecht zicht te landen besproken en maken we kennis met het werk van luchtverkeersleiders. Hoe werken ze en waar? En binnen welke (milieu)regels moeten ze opereren? Een vlucht naar Schiphol wordt stap voor stap gevolgd en er wordt duidelijk gemaakt welk verkeer zich boven ons bevindt en waarom.

De praktijk laat zien dat het helaas soms ook misgaat in de lucht. De vluchtafhandeling bij de Bijlmerramp wordt getoond. Zowel vliegtuigen als luchtverkeersleidingsorganisaties beschikken over een waarschuwingssysteem voor mogelijke botsingen. Waarom botsten dan toch twee vliegtuigen op grote hoogte boven Zuid-Duitsland? Dit alles biedt inzicht in wat er zich dagelijks, onopgemerkt of juist opgemerkt (geluid), boven ons hoofd afspeelt.

 Sip Koopmans;
 Franklin van der Staaij
 15 en 29 oktober; 5, 12, 19 en 26 november 2026 (6)

 Donderdag, 11:15 – 13:00 uur
 € 240
 Hoorcollege (4N6 344)

Het verhaal van de aarde

Het wordingsverhaal van onze planeet is indrukwekkend en complex. In deze collegereeks staat de bewogen aardgeschiedenis centraal: van een verzengend heet begin tot de levensvriendelijke planeet van nu. Hoe heeft deze ontwikkeling plaatsgevonden en hoe is dit verhaal ontdekt?

In de zeventiende eeuw ontstond het inzicht dat gelaagde gesteenten niet in één moment zijn gevormd, maar laag voor laag een lange tijdspanne vertegenwoordigen. Daarmee werd duidelijk dat gesteenten een geschiedenis bevatten. Dit inzicht vormde een stap in het ontsluiten van de ontstaansgeschiedenis van de aarde.

Fossielen bleken een essentieel hulpmiddel bij het indelen van de geologische tijd. Al vóór de evolutietheorie van Charles Darwin werd ontdekt dat gesteentelagen herkenbaar zijn aan hun fossielinhoud. Zo ontstond een relatieve tijdschaal, zonder exacte datering in jaren. Rond 1800 kwam de realisatie dat de ouderdom van de aarde duizelingwekkend hoog kon zijn. Het duurde meer dan 100 jaar voordat dit inzicht breder omarmd werd. Vanaf het begin van de twintigste eeuw maakten nieuwe technieken het mogelijk de ouderdom van gesteenten in jaren te bepalen. De lange aardgeschiedenis blijkt een intensief samenspel van aardse en biologische processen. Waaruit bestaat deze wisselwerking en welke invloed heeft het leven op de aarde zelf?

Marcel van Schoor

5, 12, 19 en 26 november; 3 en 10 december 2026 (6)

Donderdag, 13:15 – 15:00 uur

€ 240

Hoorcollege (4N6 345)

Leergang: Planeet aarde en het leven; een verbonden geschiedenis

Filosoferen over vrijheid

De bekende twintigste-eeuwse zangeres Janis Joplin verwoordde het in 1970 treffend: “Freedom is just another word for nothin’ left to lose.” Vrijheid is een van de meest genoemde en ervaren waarden, in uiteenlopende tijden en culturen. Juist daardoor behoort het ook tot de meest doordachte begrippen in de geschiedenis van de filosofie.

Hoe heeft het filosofisch denken over vrijheid zich in de loop der eeuwen ontwikkeld? Daarbij komen denkers aan bod als Socrates, Plato en Aristoteles, de Stoïcijnen, kerkvaders als Augustinus en Thomas van Aquino, en verlichte filosofen zoals Baruch Spinoza, Immanuel Kant en John Stuart Mill. Ook moderne denkers als Isaiah Berlin en Hannah Arendt worden besproken. Er is aandacht voor de vraag hoe het filosofische denken over vrije wil zich verhoudt tot recente inzichten uit de psychologie en evolutiebiologie. Bestaat de vrije wil wel of niet, en wat betekent dat voor ons begrip van menselijk handelen?

In deze cursus onderzoeken we wat verschillende antwoorden betekenen voor verantwoordelijkheid en schuld, en voor de rol van toeval of geluk. Aan de hand van actuele voorbeelden en fragmenten uit documentaires en films wordt deze thematiek verder verkend.

Dr. Remko van Broekhoven

30 september; 14 en 28 oktober; 4, 11 en 25 november; 2 en 16 december 2026 (8)

Woensdag, 13:15 – 15:00 uur

€ 310

Hoorcollege (4W6 346)

Filosofie van het parareligieuze leven

‘De wandelaar en zijn schaduw’ biedt een filosofische bezinning op religie in de hedendaagse Europese cultuur. Uitgangspunt is dat de mens zowel religieus als intellectueel is, en dat deze dimensies in de afgelopen eeuwen op gespannen voet zijn komen te staan. Het intellectuele is dominant geworden, wat kan leiden tot ervaringen van betekenisloosheid, aangeduid met termen als vertwijfeling, nihilisme en absurdisme.

Deze ontwikkeling kan worden verkend aan de hand van denkers als Søren Kierkegaard, Friedrich Nietzsche en Albert Camus. Hun werk laat namelijk zien hoe de spanning tussen religie en intellect zich heeft verdiept en welke existentiële vragen daaruit voortkomen.

De collegereeks verkent een manier om met deze crisis om te gaan. Ook zonder het bestaan van God te veronderstellen, zijn vormen van religieus denken mogelijk, gericht op contemplatie van het mysterie van het bestaan. Dit wordt aangeduid als een parareligieuze levenshouding. Binnen deze benadering ontstaat ruimte voor een hernieuwde relatie met natuur, kosmos en bewustzijn. Er is aandacht voor ervaringen van verbondenheid met de wereld, de dingen en de ander, aan de hand van filosofische reflecties en poëtische voorbeelden.

👤 Drs. Arnold Ziegelaar
📅 17 en 24 november; 1, 8 en 15 december 2026; 12, 19 en 26 januari 2027 (8)

🕒 Dinsdag, 13:15 – 15:00 uur
💰 € 310
📦 Hoorcollege (4W6 347)

Vriendschap en vijandschap in de politiek

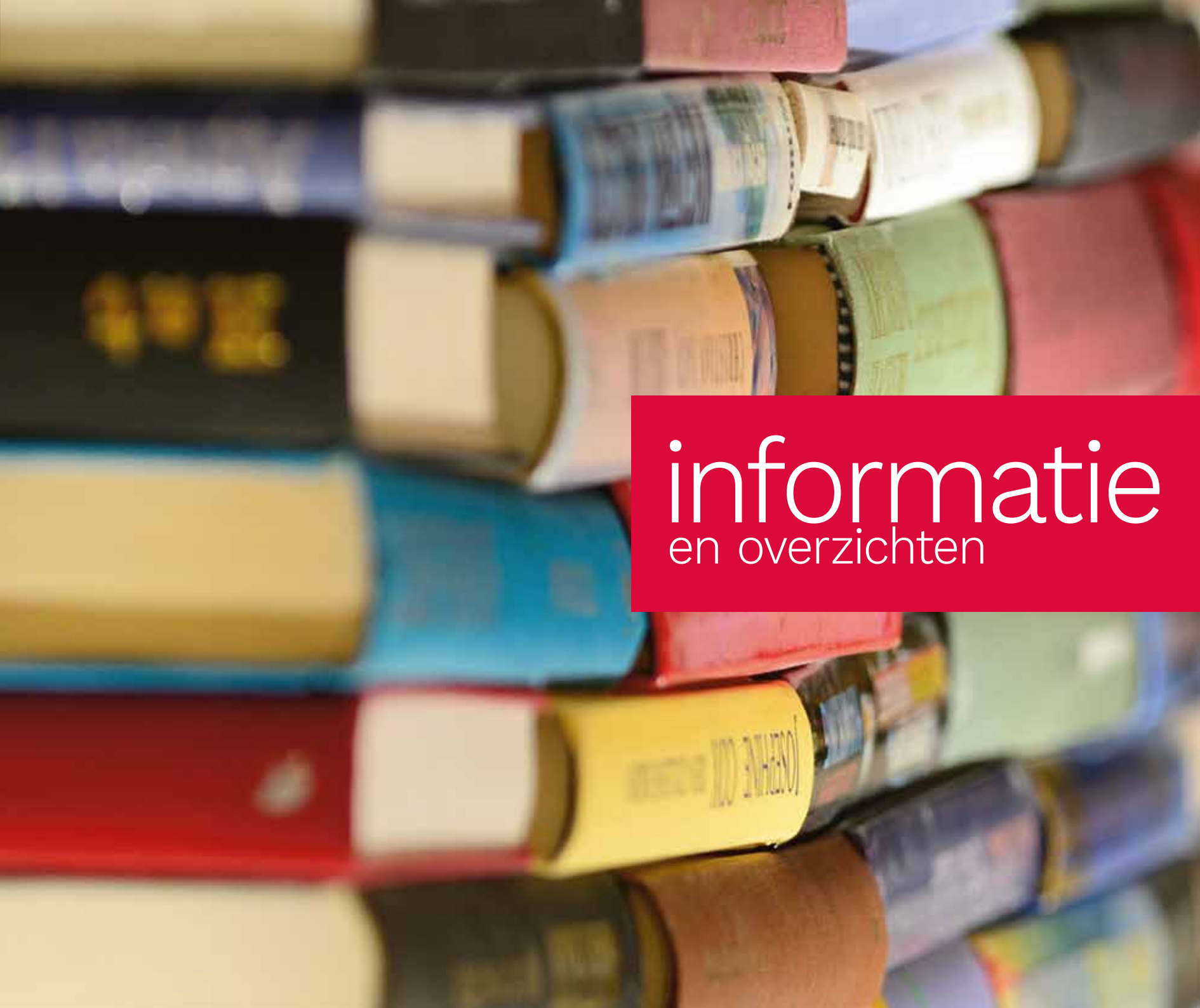
De afgelopen decennia dachten velen in Europa en de Verenigde Staten dat de tijd van de politieke vijandschappen tussen staten, met (burger)oorlogen tot gevolg, voorbij was. Met de val van de muur in 1989 was het ‘einde van de geschiedenis’ bereikt, stelde filosoof Francis Fukuyama. De vreedzame westerse liberale democratie zou volgens hem de ultieme vorm van openbaar bestuur blijken te zijn. Maar waar is nu die politieke vriendschap?

Vijfendertig jaar na de Koude Oorlog verkeert de liberale democratie namelijk zelf in zwaar weer. Op Europees grondgebied zijn er al diverse oorlogen geweest en na de terugtrekkende bewegingen van de VS, is Europa zich momenteel in hoog tempo opnieuw aan het bewapenen. Niet vrijheid, maar veiligheid is vandaag het nieuwe sleutelwoord.

Dit alles roept fundamentele vragen op over het fenomeen vijandschap, vooral politieke vijandschap. Is het streven naar een wereld zonder politieke vijandschap tussen naties, staten en volkeren onrealistisch en eerder een vorm van wensdenken? Zeker is dat verreweg het grootste deel van de mensen liever vrede, samenwerking en vriendschap wil dan vijandschap en oorlog. Maar waarom gaat het dan toch steeds mis? In acht colleges bespreekt Theo de Wit politieke vriendschap en vijandschap en houdt hij ons een spiegel voor.

👤 Prof. dr. Theo W.A. de Wit
📅 22 en 29 september; 6, 13 en 27 oktober; 3, 10 en 17 november 2026 (8)

🕒 Dinsdag, 11:15 – 13:00 uur
💰 € 310
📦 Hoorcollege (4W6 348)

informatie en overzichten

MEERJARIGE VERDIEPING

De leergangen van HOVO Utrecht bieden de mogelijkheid om u stap voor stap te verdiepen in een onderwerp dat uw interesse wekt. Deze samenhangende reeksen van cursussen, verspreid over meerdere semesters of cursusjaren, laten zien hoe kennis zich ontwikkelt en met elkaar verbonden is. De cursussen zijn zowel als reeks als afzonderlijk te volgen. Het aanbod is breed en bestrijkt uiteenlopende vakgebieden: van de oudheid tot kunst en cultuur, en van celbiologie tot de wereld van het weer. Zo is er ruimte om een onderwerp in samenhang en met diepgang te verkennen.

Meer informatie over onze leergangen, de verschillende cursussen en de data vindt u op onze website hovoutrecht.nl/leergangen

Leergangen per locatie

UTRECHT

- **Kunst- en cultuurgeschiedenis**
– **Het verhaal van de kunst**
dr. Kathleen Nieuwenhuisen
- **De “Russische ziel” ofwel de tragedie van een volk: Nationalisme in Rusland**
dr. Rieke Leenders e.a.
- **Weerkunde**
drs. Rob Groenland
- **De mens als vraag naar de mens: Denkers tussen humanisme en religie in de westerse cultuurgeschiedenis**
prof. dr. Laurens ten Kate

AMERSFOORT

- **Levenswetenschappen**
dr. Ruud Licht
- **Natuur en bewustzijn**
Arnold Ziegelaar

NIJMEGEN

- **Kunst- en cultuurgeschiedenis**
– **Het verhaal van de kunst**
dr. Kathleen Nieuwenhuisen
- **De mens als vraag naar de mens: Denkers tussen humanisme en religie in de westerse cultuurgeschiedenis**
prof. dr. Laurens ten Kate

ROTTERDAM

- **Geschiedenis van de oudheid**
– **Van Mesopotamië tot het Romeinse Rijk**
drs. Jona Lendering
- **Kunst- en cultuurgeschiedenis**
– **Het verhaal van de kunst**
dr. Kathleen Nieuwenhuisen
- **Planeet aarde en het leven; een verbonden geschiedenis**
Marcel van Schoor
- **De mens als vraag naar de mens: Denkers tussen humanisme en religie in de westerse cultuurgeschiedenis**
prof. dr. Laurens ten Kate
- **Philosophy of mind**
Robert Keurntjes MA

AANMELDEN EN ALGEMENE INFORMATIE

Aanmelden

Wilt u zich aanmelden voor een cursus? Ga naar hovoutrecht.nl/ons-onderwijsaanbod, kies een cursus en meld u aan via de knop op de cursuspagina. Voor betaling is een HOVO-account nodig. Bent u nieuw bij HOVO Utrecht, dan maakt u eerst een account aan via Mijn HOVO en schrijft u zich daarna in voor de cursus. Heeft u al een account, dan kunt u inloggen en zich direct aanmelden. Na aanmelding ontvangt u automatisch een bevestiging per e-mail. Uiterlijk vijf dagen voor aanvang van de cursus ontvangt u een welkomstbrief met praktische informatie over de cursus, de locatie en een routebeschrijving.

Annuleren

Het kan voorkomen dat u uw inschrijving voor een cursus wilt annuleren. U kunt een annuleringsverzoek indienen via uw account op hovoutrecht.nl of per e-mail via hovo@uu.nl. Aan het annuleren van een cursus zijn kosten verbonden. U vindt de voorwaarden voor annulering op onze website onder praktische informatie.

Locaties

Het onderwijs van HOVO Utrecht vindt plaats op verschillende locaties in Utrecht, Amersfoort, Nijmegen en Rotterdam. Zo maken we gebruik van zalen van de Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht, Radboud Universiteit Nijmegen en Hogeschool Rotterdam. Soms wordt uitgeweken naar andere onderwijs- en evenementenlocaties.

Praktische informatie

Op onze website vindt u de meest recente informatie over alle praktische zaken, zoals over aanmelden, annuleren, wachtlijsten, studiemateriaal, evaluaties, betalingen en nog veel meer. U vindt hier ook onze algemene voorwaarden.

Staat het antwoord op uw vraag hier niet bij, dan kunt u een mail sturen naar hovo@uu.nl. HOVO Utrecht is op dinsdag- en donderdagochtend van 09:00 – 12:00 uur ook telefonisch bereikbaar op 030-253 31 97.

DOCENTEN IN HET NAJAARSPROGRAMMA 2026

- B**
Bayer, drs. Marcel
(1K6 311, pag. 12)
Berg, prof. dr. ir. Jan van den
(4N6 343, pag. 30)
Bijkerk, drs. Rein
(2G6 322, pag. 18)
Bladel, dr. Joris van
(1M6 313, pag. 13)
Boersma, dr. Linda
(1M6 313, pag. 13)
Broekhoven, dr. Remko van
(1W6 321, pag. 16; 4W6 346, pag. 31)
- C**
Claassen, drs. Josée
(2K6 323, pag. 18; 4K6 336, pag. 27)
- D**
Dijk, prof. dr. Meine Pieter van
(4M6 340, pag. 28)
Doedens, dr. Anne
(1G6 304, pag. 8)
Dur, prof. dr. Robert
(4M6 341, pag. 29)
- E**
Ewijk, dr. Peter van
(2K6 325, pag. 19; 3K6 329, pag. 22)
- F**
Franken, dr. Christien
(1K6 308, pag. 10)
- G**
Gerrits, prof. dr. André
(1M6 313, pag. 13)
Groenendijk-de Vos MA, Tanja
(4M6 342, pag. 29)
Groenland, drs. Rob
(1N6 317, pag. 14)
- J**
Jongen, dr. Ludo
(1G6 305, pag. 9)
- K**
Kate, prof. dr. Laurens ten
(1W6 320, pag. 16; 3W6 334, pag. 24)
Kessler, dr. Gijs
(1M6 313, pag. 13)
Keurntjes MA, Robert
(3W6 333, pag. 24; 4G6 336, pag. 26)
Koopmans, Sip
(4N6 344, pag. 30)
Krikhaar, drs. Désirée
(3K6 330, pag. 23)
Kurpershoek, drs. Ernest
(1K6 310, pag. 11)
Kurstjens MA, Paul
(1M6 314, pag. 13)
- L**
Leenders, dr. Rieke
(1M6 313, pag. 13)
Lendering, drs. Jona
(1G6 303, pag. 8; 4G6 335, pag. 26)
Licht, dr. Ruud
(2N6 326, pag. 20)
- M**
Masselink, drs. Hugo
(1M6 315, pag. 14)
- N**
Nieuwenhuisen, dr. Kathleen
(1K6 307, pag. 10; 3K6 328, pag. 22; 4K6 337, pag. 27)
- O**
Onwijn, drs. Karel
(0K6 301, pag. 6; 1M6 312, pag. 12; 4M6 339, pag. 28)
- P**
Peeters, drs. Ivo
(3M6 332, pag. 23)
- R**
Raaijman, Rob
(1K6 309, pag. 11)
- S**
Marcel van Schoor
(4N6 345, pag. 31)
Smeets, drs. Hubert
(1M6 313, pag. 13)
Staaïj, Franklin van der
(4N6 344, pag. 30)
Straten, prof. dr. Peter van der
(1N6 318, pag. 15)
- V**
Velzen MSc MA, drs. Joop van
(0K6 302, pag. 6)
Verhoeven, dr. Willem
(1W6 319, pag. 15)
Vogelzang, dr. Fred
(1G6 306, pag. 9)
- W**
Wijgergangs, drs. Hans
(2K6 324, pag. 19)
Wit, prof. dr. Theo W.A. de
(4W6 348, pag. 32)
- Z**
Ziegelhaar, drs. Arnold
(2W6 327, pag. 20; 4W6 347, pag. 32)

CONTACT

Blijf op de hoogte van alle ontwikkelingen en cursussen van HOVO Utrecht. Dit kan via:

 /HOVOUtrecht
 /company/hovo-utrecht
 www.hovoutrecht.nl
 www.hovoutrecht.nl/cursusgids-en-nieuwbrieven-ontvangen

Heeft u vragen voor HOVO Utrecht? Neem dan contact op via onderstaande contactgegevens.

E-mail: hovo@uu.nl

Telefoon: 030-2533197 (dinsdag en donderdag van 9:00 – 12:00 uur)

Postadres: Postbus 80125, 3508 TC Utrecht

Locatie: Universiteit Utrecht

Bestuursgebouw. Heidelberglaan 8, 3584 CS Utrecht

**Universiteit
Utrecht**

**HOGESCHOOL
UTRECHT**

HOVO Utrecht is een initiatief van de Universiteit Utrecht en Hogeschool Utrecht. Het biedt kennis voor een leven lang inspireren in Utrecht, Amersfoort, Nijmegen en Rotterdam. HOVO Utrecht maakt gebruik van de expertise van (oud-)hoogleraren/docenten.

De landelijke belangen van alle HOVO-instellingen worden behartigd door HOVO Nederland.

